

Norden i Goetheanum

Goetheanum i Norden

Sommarkonferens 30. juli - 2. augusti
2015 i Goetheanum

De antroposofiska sällskapen i Norden
och Allmänna Antroposofiska Sällskapet

Skape det nordiske sammen – en hendelse

Da jeg i mai 2013 ble spurt om å gå inn i prosjektledelsen for det nordiske stevnet i Goetheanum, kjente jeg hjerte banke raskere, ja, noe flammet opp. Goetheanum var stedet jeg inntil nylig trodde mine foreldre var på bryllupsreise, en gang for om lag 50 år siden. I min forestilling badet stedet i et høytidelig, gyllent lys. Da mine foreldre var der, så de ”Mysteriedramaet”. Det var kun noen måneder før min far brått ble revet bort i en trafikkulykke. Det gir mening å tenke på at de fikk oppleve dette skjebedramaet av Rudolf Steiner sammen. Selv hadde jeg aldri vært i Goetheanum da spørsmålet kom. Men jeg hadde lest Kaj Skagens Barfött gjennom Europa, og tenkt at også jeg en gang i fremtiden skulle legge ut på en pilgrims-reise, slik som to av hans karakterer gjør med Goetheanum som mål. Og jeg har deltatt på et nordisk antroposofisk stevne lenge før jeg kom til bevissthet. Jeg tok mine første skritt i en slik sammenheng. ”Hun har gået!” sa den danske barnepassereren da mine foreldre kom fra et foredrag på det nordiske stevnet i Ljungskile, Sverige. Det må ha vært i 1964. Slik kan jeg i ettertid ane et personlig motiv, en begynnelse.

Sommerkonferansen 2015 står i en mer enn 100-årig tradisjon av samarbeid mellom de nordiske landene. Det være seg foredragsvirksomhet, oversettelser, tidsskrift, etablering av utdannelseinstitusjoner, samt nordiske sommermøter siden 1949. Forarbeidet til konferansen har vært en lang prosess, der en intensjon har vært å styrke det nordiske antroposofiske samarbeidet. Vi har oppsøkt hverandre på tvers av landegrensene og utvidet nettverket. Som prosjektledelse har vi forsøkt å være lyttende og se hvor det finnes initiativ, begeistring og ønske om å bidra til denne hendelsen. Og fremfor alt spørre: Hva er mulig?

Tidlig i prosessen kom arbeidet i gang med det store nordiske scenekunstprosjektet ”Den sökande männskan under Norrön himmel”, med drivende ildsjeler fra Island og Sverige. Dette blir åpningsforestillingen torsdag kveld. Hver morgen vil nordiske eurytmister og språkformere danne en kunstnerisk opptakt i den store salen; I begynnelsen var ordet. Deltakerne kan velge mellom 20 arbeidsgrupper innen kunst, vitenskap, meditasjon og det sosiale feltet. Innholdet gjenspeiles i foredragene i plenum. Ettermiddagene kan tilbringes utendørs i naturskjønne omgivelser, eller man deltar på et eller flere av de ”Frie tilbud” som ikke krever påmelding. Det være seg, et mini-seminar som Det skrevne ordet – Antroposofiens virkningshistorie i kultur og akademia, samtaler om utvalgte tema, eller den danske forestillingen; Skal jeg være min brors vogter? I noe vi har kalt ”språkrom” kan man gå inn og bli ”fylt av” de enkelte nordiske språkene. Det blir utstilling av nordisk billedkunst, omvisninger og en performancekunstner skal også bidra. Malerverksted Vidaråsen vil flytte ned til Goetheanum to uker før konferansen og arbeider i et atelier under konferansen. Telenors Kunstsamling har sagt ja til at Draumkvedet, billedfrise brodert av Torvald Moseid, kan lånes ut til Goetheanum fra juni til september 2015. Norges Ambassade i Bern er positive til å støtte utstillingen økonomisk, og vi håper dette blir en realitet. Hver kveld samles vi i den store salen. Fredag blir det nordisk festaften, og lørdag en nordisk konsert av høy kvalitet, med nordiske utøvere og komponister. Etterpå er det nattkafé for samtale og forhåpentligvis spontane innslag. La oss håpe av vi med denne nordiske hendelse i Goetheanum tar noen nye skritt.

Tinken Laurantzson, Norge

Att bada i eget modersmål

Arbetet for konferansen Norden i Goetheanum är för mig en fortsättning på det samarbeid vi fick erfaras under den nordiska konferansen på Åland 2011 i samband med Rudolf Steiners 150-årsjubileum. Den samarbetsprocessen som vi då hade i arbetsgruppen utgör en stark grund för mig för mitt deltagande. De tydliga tidsramarna har gett stöd och styrka åt den mera skapande och levande processen. Det här är ju första gången vi i Norden har en internationell konferens tillsammans i Goetheanum. Det är också första gången Goetheanum har en internationell sommarkonferens som andra länder arrangerar. Som eurytmist är man van att en skapande process är levande och den formas ständigt. Ingenting är ännu synligt och inget blir synligt ännu på länge, men man kan känna att i övandet något närmar sig, något blir till. Här hjälper också att ha tillit till processen samt ödmjukt orka lyssna in

i det som kommer emot en, att kunna förnimma de osynliga trådar som vävs. Så har också denna väg i vår arbetsgrupp varit. En lärarik väg. Vi får uppleva den rikedom som blir till av så många människors kunskap och skapande. Goetheanum blir fyllt av Norden under dessa dagar i juli – augusti. Vi kan bada i vårt eget modersmål – norska, svenska, danska, finska och isländska – under en konferens i Goetheanum. Vi är hemma i Goetheanum. I programmet kan man se vad allt man kan få på sitt eget språk. Mycket har redan gjorts och skapats för konferensen, och mycket förvandlas och utvecklas ännu på vägen. Men jag kan redan nu se allt levande framför mig och väntar entusiastiskt på att vara där.

Vi ses i Goetheanum, *Raili Hake, Åland, Finland*

Prosjektledelse

Initiativet til fellesarrangementet i Goetheanum ble tatt av Seija Zimmermann i Vorstand. Idéen ble første gang nevnt på det nordiske styremøtet i Göteborg i 2010. To år senere i Helsingør ble ideen utviklet og presentert i Anthroposophy Worldwide 7–8/2012. På det nordiske styremøtet på Fokhol i 2013, ble planen konkretisert. Det ble laget en fremdriftsplan og et budsjett for arrangementet. Dette sluttet alle landene seg til, og arbeidet med konferansen kunne starte høsten 2013.

Prosjektledelsen for Norden i Goetheanum – Goetheanum i Norden har i hovedsak bestått av Tinken Laurantzson (Norge), Sissel Jenseth (Norge) og Raili Hake (Åland). I tillegg har Charlotte Prang (Danmark) vært en viktig medspiller. Hun er også ansvarlig for prosessen i Danmark sammen

med Daniel Håkanson. Mats-Ola Ohlsson og Janne Silvasti er ansvarlig i Sverige. I Finland er Leena Westergren, Outi Rousu og Raili Hake ansvarlige, og på Island Guðjón Árnason.

Den nordiske avisen er et felles tiltak mellom de nordiske selskapene, og det er første gang dette skjer. Ansvarlig for utgivelsen er Sissel Jenseth i samarbeid med Annelise Sadolin, Raili Hake, Tinken Laurantzson, Annika Diesen og Joel Hallklint. Layout er gjort av Kaja Jenseth. Trykk: EKTAB Sverige. Avisen trykkes i et opplag på 6000.

Nettsiden www.nordenigoetheanum.com etableres snarest. *Sissel Jenseth, Norge, sissel@jenseth.no*

Inbjudan – Sommarkonferens 2015

Kära vänner och medlemmar

En av konsekvenserna av de världshändelser, som ägde rum under 1900-talets första hälft var utvecklingen av ett nytt sätt att samarbeta och arbeta tillsammans i de nordiska länderna. Detta blev tydligt inte minst på kultur- och utbildningsområdet, där öppnandet av gränser äntligen tillät den fria rörligheten av människor mellan dessa länder. Allmänna Antroposofiska Sällskapet hade drabbats av förödande händelser under denna tid, särskilt i Centraleuropa, och därför försökte medlemmar i Norden att hitta nya mötesformer. Ett av dessa initiativ var inrättandet av en årlig sommarkonferens, första gången i Danmark i augusti 1949. Dessa konferenser arrangerades årligen fram till år 2004, anordnade av de olika länderna i tur och ordning. Samtidigt växte ett intensivt samarbete fram mellan människor, som aktivt jobbade med framför allt pedagogik och läkepedagogik. Detta samarbete pågår än idag.

Rudolf Steiner besökte Norden tretton gånger mellan 1908 och 1923. Under dessa besök höll han nittiotre föredrag i Norge, fyrtiosju i Sverige, arton i Danmark och tjugofyra i Finland. Långtifrån allt har blivit dokumenterat i Steiners samlade verk (GA). I fokus för

Seija Zimmermann

föredragen stod mänsklighetens utveckling som helhet men också det särskilda uppdraget för antroposofier, som lever och arbetar här: att finna Nordens ande. Detta kan bara ske genom att känna igen och förstå det egentliga ursprunget, som inte är bundet till de faktiska nationaliteterna i Norden.

Med historien i åtanke önskar de nordiska Antroposofiska Sällskapen att ta ett nytt steg i samarbetet med medlemmar och vänner över hela världen genom att bjuda in till en ”nordisk” sommarkonferens i Goetheanum. Det mångfasetterade programmet innefattar föredrag,

workshops, konstnärliga bidrag och exkursioner. Alla evenemang som äger rum i Stora salen kommer att vara översatta till de nordiska språken samt tyska och engelska. Språken som används i olika workshops kommer att vara angivna i programmet. Vi ser fram emot att välkomna er alla till Goetheanum!

För de antroposofiska sällskapen i Norden och Allmänna Antroposofiska Sällskapet

Seija Zimmermann (Dornach/Sveits), Leena Westergren (Finland), Guðjón Árnason (Island), Harald Haakstad (Norge), Mats-Ola Ohlsson (Sverige), Troels Ussing (Danmark).

Kamarikuoro AAVA

Kamarikuoro AAVA on aloittanut toimintansa keväällä 2009. Ryhmä Steinerkouluun opettajia, oppilaiden vanhempia ja kamarikuoro Soin entisiä jäseniä halusi perustaa yhteisen kuoron. Mukaan tuli jäseniksi entisiä opettajia, Snellman-korkeakoulun opiskelijoita ja muutamia muita yhteisöön liittyviä kuorosta kiinnostuneita ihmisiä. Kamarikuoro AAVAN kokoonpano on vaihdellut vuosittain. Kuoro on ollut avoin kaikille kansallisuuksille, ja ohjelmistomme konserteissa on myöskin koostunut useista eri kansallisuuksien lauluista. Kansainvälisyys ja suvaitsevaisuus onkin ollut kouromme suuri henkinen pääoma. Kuoro on konsertoinut vuosittain 4-6 konserttia. Alusta lähtien AAVAA on johtanut Janneke Moes (s. 1981 Zeistissä, Hollannissa). Suoritettuaan kandidaatin tutkinnon vuonna 2005 Janneke muutti Helsinkiin, missä jatkoi opintojaan kolmen vuoden ajan Christiana Boelen kanssa Snellman-korkeakoulussa. Hän opettaa laulua Snellman-korkeakoulussa ja lisäksi ohjaa useita lauluryhmiä Helsingissä ja Espoossa. Janneken taitava ja jokaista laulajaa kunnioittava lempeä johtajuus on vahvistanut jäsenissä uskoa Werbeck-menetelmän voimaan, että jokaisella voi olla kaunis lauluääni. Kuoro harjoituttaa ns. Werbeck-laulumetodia, joka pohjautuu yhdessä ruotsalaisen antroposofisen laulukoulutuksen uranuurtajan Valborg Werbeck-Svärdströmin ja Rudolf Steinerin virikkeisiin. Tämä laulumetodi vapauttaa äänen soinnin kirkaaksi ja lämpimäksi.

Kammar-kören AAVA inledde sin verksam-

het på våren 2009. De var en grupp lärare och föräldrar från Steinerskolan i Helsingfors som tog initiativet. Till denna grupp sällade sig också tidigare sångare från kammarkören ”SOI” samt elever och lärare från Snellman-högskolan i Helsingfors. Sam-mansättningen har varierat under åren. Kören har alltid varit öppen för alla nationaliteter. Kören ger 4-6 konserter per år.

Kören leds av Janneke Moes (f.1981 i Zeits i Holland). Janneke Moes flyttade till Helsingfors år 2005 efter avlagd kandidatexamen. Hon fortsatte studera på Snellman-högskolan under ledning av Christian Boele. Hon undervisar sång på Snellman-högskolan och leder flera sånggrupper i Helsingfors och Esbo. Janneke leder kören med djup respekt för varje kör deltagares egen röst, med tillit till att varje enskild människa har en egen personlig sångröst som kan befrias. Kören baserar sig på Werbeck metoden som skapades av den svenska sångaren Valborg Werbeck-Svärdström. Denna metod, denna skolningsväg strävar till, befriar rösten så att den kan klinga klar och varm.

Den sökande människan under norrön himmel. En föreställning för alla som undrar över livet, längtar och försöker.

Den sökande människan under Norrön himmel

Sofie Wrånghede

I årtal har det varit möjligt för nordiska waldorfskolor att göra klassresor på Island. Med erfarenheten från dessa och av många somrar med nordiskt ungdomsläger och med längtan att väcka Norden började vi projektet "DEN SÖKANDE MÄNNISKAN".

När Gudjon Arnason 2012 får frågan om att göra något nordiskt i Goetheanum 2015, ser han och Solveig Thorgbergdottir möjligheten att göra en teaterföreställning med hennes klass (som 2015 kommer vara 13-14 åringar) att resa ner och visa den.

Så hade vi grunden i ensemblen, men hur skulle vi hitta rätt folk för att göra en föreställning som verkligen skulle gripa tag i människor, ge möjligheter och beröra världen? Förhoppningsvis nå fram till många tusen ungdomar och väcka den nordiska kraften!

Vi bestämde oss för ett nordiskt samarbetsprojekt, att med samtliga

Vem är jag? Var kommer vi ifrån? Var är vi på väg?

nordiska länder skapa en föreställning om människans väg på jorden och hennes förhållande till den andliga världen.

Jag och Gudjon började arbeta med innehållet i föreställningen. Vi försökte hitta en väg att få stoffet från hans mångåriga arbete med nordisk mytologi och den nordiska folksjälen in i scenbilderna. Vi vände oss under arbetet till människor vi litat på, i samtal och möten. Vi skrev och letade texter. Försökte förstå och fastställa våra egna och andras livsfrågor, för att kunna lösa upp och förvandla dem i föreställningen. Manusets började ta form, bilderna kom, texterna och orden. Så efter en tid fanns det där ett bildmanus med viss text, icke fixt och färdigt men med tydlig grund. Vilka skulle gestalta detta?

Från Island hade vi Solveigs klass på 20 elever, en eurytmist, och två unga lärare som jobbade på skolan. En på Island känd musiker, några ungdomar som tidigare gått Laekjarbotnar och Gudjon förstås - "bärbjälken". I Sverige fanns jag som skulle sätta ihop och regissera föreställningen. Kontakter och vänskapsband visade oss på cirkusartisterna Henrik, Louise och Fefe! Artister med erfarenhet i parakrobatik kändes klockrent, eftersom det är ett ständigt övande i tillit och bärande. Ett växelspel mellan att följa och leda. Så kände jag den perfekta scen- och ljussteknikern Anders Freundendhal och han kom med i projektet.

Genom möten, samtal och mail letade vi vidare efter deltagare i ensemblen. Alla som vi kom i kontakt med, tyckte projektet var ytterst spännande och intressant! Men få ville engagera sig och än mindre delta. Vi märkte att för vuxna (över 25 år) är vårt fanbärorord "förvandlingsmöjlighet" inte så frestande! Att vilja ingå i en förvandlingsmöjlighet är inte alls självklart för vuxna människor idag, utan för många rent omöjligt, låsta i tid, jobb, pengar och konvention. Många såg det som ett ungdomsprojekt. Jag hävdade bestämt att projektet handlade just om mötet mellan olika åldrar och olika

människor. Vi ville ha en ensemble med olika åldrar, ett projekt att mötas i. Unga och äldre. Cirkusartister och eurytmister. Professionella och amatörer.

Vi åkte till Danmark och blev bönhörda! Där träffade vi Kaj och Margit, yrkesskådespelare sedan 45 år tillbaka. De tvekade inte! De är äldre men har fortfarande tydlig kontakt med sin ungdomskraft. I Norge blev det, efter några vändor, tydligt att vi skulle satsa på Johan Ahlbom och den skola för utsatta ungdomar i Bergen som han arbetat på i många år. Johan har det mesta och vi visste vi ville ha med honom och så många ungdomar han kunde bära!

Finland gick sakta, vi kände ingen där. Men så gav sig en kvinna in i leken, Minna Eklund. Hon gjorde det möjligt för fyra elever från Helsingfors waldorfskola att vara med. Från Sverige och Oslo anslöt några äldre teaterintresserade ungdomar. Så behövde vi lite ungdomar från Danmark också. Vi hittade två i Köpenhamn och hoppas få med några från Waldorfskolan i Skanderborg. Ensemblen var nästan komplett, jag kunde ta med några fler om jag ville men jag behövde ingen.

Arbetet hade verkligen börjat! Vi hade en arbetshelg med alla vuxna hos mig i Stockholm i april 2014. Vilken helg! Av möten, rörelse, sång, teater och förvandling! Om detta är början...hur är då slutet?? Vi kände förväntan... Tänk om vi kunde lyckas göra något tillsammans! Något viktigt och vackert!

Vi satsade vidare (med Gudjons pengar). Vi hade en ny träff, denna gång på Island, med klassen och de flesta ur ensemblen. Så starkt, så rätt, så spännande... Vi är inte samma människor efter den. Vi förändrades genom varandra... Cirkusartister i improvisationssång och vi med vanliga kroppar i deras övningar. Vi har vandrat högt upp på bergen, sjungit och talat. Vi har hört de nordiska språkens symfoni. Känt av mörkret och närheten till varandra i en grotta. Mött naturkrafterna i vind och regn. Sett havet framför våra ögon och känt elden tändas inom oss. Märkt av vår litenhet i den stora världen. Vi kom varandra nära, några dagar var som flera veckor. Vi känner varandra väl nu. Vi har sjungit, talat, sprungit, övat teater, dansat gjort akrobatik, lekt och blundat mycket tillsammans. Vi är på väg... Vi är bebländade och berörda av varandra. Förvandlingsprocessen har börjat!

Sökande svaren på "Vem är jag?", "Var kommer vi ifrån?" och "Vart är vi på väg?"

Vi möts igen en helg i Stockholm i januari och så igen i maj månad för att sätta samman föreställningen. Spelet av rörelse, sång, musik, eurytmi, dans, cirkus, tal och teater. Sökande svaren på "Vem är jag?", "Var kommer vi ifrån?" och "Vart är vi på väg?"

Vi möts igen för att gå närmare varandra, närmare andra och fortsätta försöka tända en gnista av framtid. Den 28 maj 2015 är så föreställningen "Den sökande människan under Norrön himmel" synbar och färdig att möta världen. I juli åker vi ner till Goetheanum och vidare till Nordens länder, för att möta er, omvärlden och oss själva.

SIGURDRÍFUMÁL 2014

Guðjón Árnason

Den livserfarenhet som vi människor har gemensam med de flesta andra på jorden är föräldrauppgiften och knappast något annat är en lika genomgripande och omtumlande upplevelse för hela människan. Alla tidigare kulturer har skött uppväxten och omvårdnad av sina unga invävd i tro, religion, konst, filosofi o.fl.

I modern tid har man varit särskilt mån om att binda en ram av regler, lagar och bestämmelser runt om människan med en slags objektiv hållning. Trots överflöd och lättillgänglig information inom området av mänskliga rättigheter tycks utvecklingen gå mer bakåt än framåt – fatalistisk hållning, förakt, förtryck växer som aldrig förr.

Man märker snart som förälder i vår världsdal att det är en ganska smal, död stig som systemet önskar att små-folket ska gå. Det byråkratiska systemet vill snarare bryta ned människan än att befrämja något ur en elementär, frisk folkkraft. Dessa självproducerande bestämmelser löper efter så länge sedan gamla tankeformer att de skymtar inte ens det individuella inom människan.

Den personliga, individuella vägen har passerat dessa former. Vid begynnelsen av vår tideräkning visade det sig att romarriket hade liten bär- och förnyelsekraft i sin armé så de sökte sig mot norr efter folk. En av de mest bildade författarna i efterkristen tid är Taecitus som har lämnat efter sig en handbok om folket i norr. Romarna behövde kraftfulla människor för att sätta sprätt på saker och ting,

de sökte sig norrut men de förstod inte folket där. Därför skrev Taecitus sin lilla handbok om folken i norr. Där finner vi en suverän yttre beskrivning av de nordiska folken och deras sysslor men ingenting om deras inre liv. Endast i den äldre Eddan finner man sådant innehåll. Där finns å ena sidan storartade beskrivningar av en världsbild med gudar, å andra sidan en hel del hjältar som genomgår tragiska öden. Den gestalt som får största utrymme är Sigurd Sigmundsson, känd som drakbanen. Det framkommer

i folkvandringlitteraturen att hans namn kommer att leva intill världens ände.

Sigurd hör definitivt inte till någon gruppsjäl och han är ingen folkledare. Han leder sig själv och hans ryktbara namn hänger ihop med detta självledarskap. Sigurd söker sin inre, själsliga styrka först och främst ur en varm och frisk uppväxt och utför sina dåd direkt ur de egenskaperna. Det framkommer i samtal vid draken i dess dödsstund. Där visar sig också att den individuella kraften i människan inte är känd av draken. Alla uppväxande människor i nutiden har rätt till själslig hygien som först och främst föräldrar ansvarar för. Mycket har vi lärt oss av romarna men det kommer också alltid att vara enbart läror.

Fröet till det individuella ligger i folkvandringstiden. Senare dumheter när folk blev gripna av ekonomiska intressen och självhävdelse som nationer är en orätmätig tillkalandring av nordisk mytologi och finns inte i originalen. Vi har för vår utvecklings skull mycket att tacka alla tidigare kulturer för, det är viktigt som i mitt eget liv att känna till dem i stora drag och var det ena eller andra har sin början. Den sökande människan måste idag vara aktiv och själv stå för en vidareutveckling i stort och smått. Endast individuellt mod som vuxit fram genom uppväxt eller mödosam självskolning och den imaginativa kraften kan rusta människan idag för att finna vägen ut ur drakens rike.

Draumkvedet - Norges edleste perle

Magne Rasmus Skrede

Det har vært forsket og skrevet lange og lærde avhandlinger om Draumkvedet. Synspunkter og meninger har sprikt i mange retninger – fra dem som mener at verket er restene av den mest opphøyede og omfangsrike middelalderdiktning vi har hatt, til dem som mener det er et konglomerat, sammensatt av forskjellige folkeviser rimeligvis fra 1700-tallet, med en oppkonstruert indre sammenheng ispedd tema-brokker lånt fra utlandet.

En kilde til stor kunst

Uansett opphav, har Draumkvedet vært en kilde for stor kunst skapt på de forskjellige områder. Diktere som Olav Aukrust og Inge Krokann har latt seg inspirere, billedkunstnere som Gerhard Munthe, Karl Erik Harr og Walther Roggenkampf har skapt vakre bilder, og mange vevede tepper av ulike kunstnere. Ikke minst Torvald Moseids vakre, sydde monumentalteppe fra 1991 som i dag tilhører Telenors kunstsamling. De fleste komponister av betydning i Norge har benyttet det som melodiske stoff: David Monrad Johansen, Sparre Olsen, Johan Kvanndal, Claus Egge, Eivind Groven og Arne Norheim, som komponerte et helaftens verk i 1994. Intet annet i norsk kultur har tilnærmevis hatt en slik utstråling. Virkningene kan bare sidestilles med hva Kalevala har betydd for finsk kunst. Og så lite som det er, tåler det likevel også å nevnes ved siden av Dantes Divina Commedia.

Rudolf Steiner om Olav Åsteson

I antroposofisk sammenheng er det kjent at Rudolf Steiner, som lærte Draumkvedet å kjenne gjennom dikteren Ingeborg Møller, ble svært begeistret og opptatt av dets visdomsinnhold. For ham er ikke dette verket bare en visjonsdiktning, men et uttrykk for en genuin, esoterisk kunnskap om menneskets forhold til kosmos, – det gir uttrykk for en kristendom langt utenfor allfarvei – en kristendom som springer ut fra en esoterisk kunnskapstradisjon hvor Olav Åsteson som innviet har fått se inn i en åndelig verden. Bildene er ikke diktet frem, men gir uttrykk for reale opplevelser; drømmene er ikke hentet ut av det ubevisste, men sett gjennom dypere skikt i sjelen. Enn videre mente han ut fra sin åndsforskning at en av menneskehetens store innviende allerede på 400-tallet levde i Norge, og at Draumkvedet er uttrykk for den samme åndsstrømning som denne representerte. Selvfølgelig er ikke Draumkvedet så gammelt. Slik vi har det i dag, kan det ikke være eldre enn fra 1300-tallet, ut fra sin språklige form, men Olav kan være innviet i en åndsretning med eldre røtter. Steiners oppfattelse torde i dag være mindre radikal enn da den først ble fremsatt like etter første verdenskrig.

De tre dyrene ved Gjallarbrua

En liten personlig bemerkning til et motiv i Draumkvedet: Man har vært opptatt av lån fra og sammenligninger med andre kulturområder. Olav møter ved Gjallarbrua de tre dyrene; hunden, ormen og stuten.

Disse må han passere dersom han skal kunne gå over brua. I Dantes Divina Commedia møter også hovedpersonen tre dyr som han må beherske; løven, ulven og panteren. På en kulturreise i Tibet var jeg med på kurs med en buddhist. Vi fikk forklart at den som strebet etter sann opplysning, måtte over en elv til det hinsidige. Buddhas lære, Dharma, var den båt hvorpå man kunne komme over. Men først måtte den som gikk veien, passere tre dyr; hanen, grisen og hunden.

I Draumkvedet finnes det vers hvor hanen har byttet plass med oxen. – Er det vi som har lånt fra Tibet, eller er det buddhistene som har lånt fra vesten? Eller er det slik at man gjennom indre skoloring og innvielse kommer til å møte reale sjelskrefter og vesener som med indre lovmessighet må fremstilles i dyrs skikkelse? Ingen ”som felle domane vrangle” slipper forbi dyrene.

De som sang Draumkvedet for samlerne på 1800-tallet, fortalte at deres foreldre kjente til mange flere vers – ja, flere hundre. Blant annet mye om solen og stjerneviddene.

Eget hendelsesforløp og dynamikk

Jeg tror at hemmeligheten ved Draumkvedets aktualitet er at den gir nyanserte begreper om et hinsides, ikke bare noe enten/eller, men et sted med eget hendelsesforløp og dynamikk; Olav må vandre gjennom et elementenes rike, – som bare i billedform minner om det sanselige, – han får vandre på vetterstig – (Melkeveien) opp mot paradiset. Han må også gjennom en smertefull rennselse – hans skarlagenskape blir revet i stykker, neglene ble revet av – før han møter Guds moder i paradiset. Olav gjennomvandr ”pinestaden” hvor sjelene bærer på motbildet til sine jordiske ugjerninger. Han får oppleve ventegangane / brokksvalin eller skjærsilden, før han når frem til domsstedet hvor sjelene veies av erkeengelen Michael – han som ved Kristi side leder an i kampen mot Grutte Gråskjegg og mørkets makter.

Kosmisk verden som formidler en prosess

Det er ikke et statisk evig-det-samme-hinsides som møter oss, men en kosmisk verden som formidler en prosess av uendelig dybde; ikke underlig at et verk med slike spirituelle bilder har blitt brukt opp gjennom tidene som et folkelig rekviem. Kan disse bildene bli verdifulle meditasjonsbilder for et moderne søkende menneske? Kan bildene fylle et religiøst behov i den modernitet hvor kosmos er blitt kaldt og substansløst?

Frise av Draumkvede til Goetheanum

I forbindelse med forberedelsene til sommerkonferanse i Goetheanum, pågår et arbeide for å få ned det store broderte teppet av Torvald Moseid om Draumkvedet, slik at billedfrisen kan være en del av sommerutstillingen. Se foto av teppet og utdrag fra Draumkvedet side 8 og 9. Bildene av broderiet er velvillig utlånt av Telenor kunstsamling. Foto: Herdis Maria Siegert.

Nålens monumentale diktverk

Torvald Moseid (1917- 2000) har gjenskapet Draumkvedet på sin egen måte. Han benyttet broderiets episke muligheter til å formidle Olav Åsteson sin drøm. Ut fra sitt meditative sinnelag og med kunstnerisk frihet har Moseid brodert teppet frem, sting for sting hjemme på sitt kjøkken, helt uten skisser eller arbeidstegninger. Han begynte arbeidet med Draumkvedet i 1980, og teppet var ferdig og ble utstilt i sin helhet i 1993. Da var det 70 meter langt! Siden har teppet vært utstilt i en rekke land, og det eies i dag av Telenor kunstsamling. Stilistisk er billedfrisen inspirert av norsk folkekunst og bysantinsk kunst; ikke minst det kjente Bayeux-teppet som er fra 1100-tallet. Frisen inkorporerer således flere former for tradisjonelt kunstnerisk uttrykk: middelalderballaden og dens litterære tradisjon, håndverkstradisjon med uttrykksfullt design i mange farger, og selve historien fortalt som et eventyr.

1. Vil du me lye, eg kvea kann um einkvan nytan drengen
Alt um 'n Olav Åsteson, som heve sovi so lengje.

1. Come list to me and I will tell of a lad so brave and strong;
I'll tell you of Olv Åsteson who slept a sleep so long.

2. Han la seg ne um joleftan, starkan svevnen fekk,
vakna kje fyrr um trettandagjen, då folkje åt kyrkjung gjekk.
Og de var Olav Åsteson, som heve sovi så lengje.

2. He laid him down on Christmas Eve and fell asleep full fast,
and he woke not until Epiphany, when folk to church did pass.
For it was Olav Åsteson who slept a sleep so long.

4. Han vakna kje up fyrr um trettanddagjen, då soli rann i lie,
då sala han ut fljotan folen, han ville åt kyrkjun rie.
Og de var Olav Åsteson, som heve sovi så lengje.

4. He woke not till Epiphany, when the sun shone far and wide.
And then he saddled his swift young steed, to church he then would ride.
For it was Olav Åsteson who slept a sleep so long.

5. Presten stend 'e fyr altare og les up lestine lange,
Olav set seg i kyrkjedygni og tel é draumane mange.
Og de var Olav Åsteson, som heve sovi så lengje.

5. Before the altar stands the priest and long he reads the Prayer.
Olav down in the porch he sits and tells his dreams out there.
For it was Olav Åsteson who slept a sleep so long.

16. Fysste eg var i uteksti, eg fór ivi tynnyr -mog;
sund 'e gjekk mi skarlaksåpe og neglan 'av kvør min fot.
For månen skin 'e og veggjine falle so vie.

16. First I went forth with my soul, I went through briar and torn,
and thorns was then my scarlet cloak and the nails from my feet torn.
The moon it shines, and the roads stretch so wide.

17. So var eg meg i uteksti gjennom den tynnyr-ring;
sund 'e gjekk mi skarlaksåpe og neglan 'n av kvør min fing.
For månen skin 'e, og veggjine falle so vie.

17. From out my body forth my soul through the narrow ring was borne,
and torn was then my scarlet cloak and the nails from my fingers torn.
The moon it shines, and the roads stretch so wide.

21. Eg hev gjengji Gjallarbrui,* ho er både bratt og lei;
vassa so hev eg dei Väseryran ', no er eg kvitte 'e dei.
For månen skin 'e og veggjine falle so vie.

21. Gone have I over Gjallar Bridge* did hard and steep it find.
Waded have I the miry marsh, now are they left behind.
The moon it shines, and the roads do stretch so wide.

32. Der kom ferdi sunnantil, de tottest meg vera best;
Fyre rei sankte såle-Mikkjel, han rei på kvitan hest.
I brokksvalin der skò domen stande.

32. There came a host from out the south, the best 'twas in my sight,
and first rode Michael, lord of souls, upon a charger white.
In the trial porch shall stand the seat of doom

33. Der kom ferdi sunnantil, og den rei no so tvist;
fyre rei sankte såle-Mikkjel næste Jesum Krist.
I brokksvalin der skò domen stande.

33. There came the host from out the south and silently did glide.
In front rode Michael, lord of souls, with Jesus Christ beside.
In the trial porch shall stand the seat of doom.

35. De var sankte såle-Mikkjel, han bles i luren lange;
"Og no ska alle såline fram fyr domen gange!"
I brokksvalin der skò domen stande.

35. It was St. Michael, lord of souls, he blew his trumpet clear:
"And now must every living soul to judgment forth appear!"
In the trial porch shall stand the seat of doom.

* Gjallarbrui: Kan forstås som broen mellom den fysiske verden og den åndelige, mellom de døde og de levende. Se forsiden.

* Gjallar Bridge: Symbolises the bridge between the physical and spiritual worlds, between the dead and the living. See first page.

Bildene av broderiet er velvillig utlånt av Telenor kunstsamling.
Foto: Herdis Maria Siegert.

Det skrivna ordet Antroposofins verkningshistoria

Johannes Nilo

Betydelsen av det skrivna ordet för människans utveckling och för utvecklingen av samhället i stort är omfattande. Vi kan inte föreställa oss våra liv och vårt samhälle utan böcker, dikter, tidningar, protokoll, brev och dagböcker. I det följande presenteras ett initiativ, som vill kasta ljus på den roll det skrivna ordet har spelat och förhoppningsvis kommer att spela i utvecklingen av antroposofin i Norden.

I en av sina tidiga texter sysselsatte sig Hans-Georg Gadamer med frågan om hur myter ska tolkas om man har ambition att göra en vetenskaplig tolkning. Mot vad kan en sådan tolkning mätas om själva andemeningen i myter och sagor är den allra djupaste? «Är det inte helt uppenbart att det inte finns några metoder att tolka myter och sagor med? Och betyder inte detta att det inte är vi som förmår tolka myterna, utan att det snarare är myterna som tolkar oss?» Gadamer riktar här kritik mot upplysningen som ser myten som en mask, som förnuftet kan befria tingen från, för att själv fullända historien. För honom är det snarare i myten som «historiens egentliga kraft» visar sig. Som historiska varelser står vi inte bara inne i ett «meningssammanhang», utan också i ett «verknings-sammanhang», i ett «realt sammanhang av krafter». Det upplysta medvetandet är självt historiskt betingat och begränsat, endast en fas i vårt ödes gång genom tiden. Historien är den förbindande och förpliktigande faktorn i vårt öde. Hur Gadamer tänker om människans möjlighet till frihet förblir åtminstone i detta sammanhang oklart.

I denna text stöter vi på den filosofiska hermeneutiken, som Gadamer blivit bekant för, i en tidig version. Man kan få intrycket att antroposofins idé om människans öde kommer till uttryck här. Vi är djupt sammanvävda med historien och ingår ständigt nya relationer med den. Varje människomöte eller möte med en historisk händelse är del av en sammanflätning av kraft och analys eller reflektion. Å ena sidan uttalas en kraft som verkar på oss och å andra sidan utmanas vi att förbinda oss med den och så gott vi förmår förstå dess verkan. «Historia är alltid mening och verklighet samtidigt, betydelse och kraft», skriver Gadamer.

När vi idag blickar tillbaka på antroposofin de senaste hundra åren kan vi konstatera att Rudolf Steiner utstrålade en mäktig kraft. Tusentals människor levde, grundade skolor och banker, mediterade och skrev böcker, inspirerade av honom. Föreställningen att Steiners impulser tolkades och fördes vidare av de efterkommande generationerna i ord och skrift kanske hellre ska bytas ut mot det mer berättigade och träffande intrycket att Steiner snarare tolkade oss, för att använda sig av Gadamers formulering om myter. Och hur ser det ut idag? Det vore förmått att påstå att Steiners omfattande verk har fått fullständig förståelse och därför förlorat i betydelse. Tvärtom är hans livsverk fullt av gåtor och innehåller en omfattande skatt av rikhaltiga anknytningspunkter. Dock står vi inför dilemmat att verket inte utstrålar samma omedelbara kraft som för tidigare generationer. Steiners verk kräver mer av oss. Betydelse och kraft har glidit en aning isär och behöver den enskildes tolkande blick, tolkande hand, tolkande tankeakt, för att kunna utveckla sin verkan.

Initiativet «Det skrivna ordet – perspektiv på hur antroposofin verkat i kultur och vetenskap» vill undersöka dessa frågor och problem som en del av konferensen «Norden i Goetheanum – Goetheanum i Norden». Initiativet vill försöka väcka ett hermeneutiskt medvetande för den specifika historiska situation antroposofin befinner sig idag. Karen Swartz kommer att berätta om sitt avhandlingsprojekt vid Åbo Akademi om Antroposofiska Sällskapet i Sverige, Cato Schiøtz kommer att ge oss en överblick med många exempel på antroposofins verkningshistoria i Norge och Johannes Nilo kommer att berätta om beståndet av nordisk litteratur och nordiska dokument i Goetheanums bibliotek och arkiv. Dessutom erbjuds visningar av Dokumentation Goetheanum och Rudolf Steiner Archiv.

Tiden fram till konferensen kommer bibliografier, verköversikter, listor och annat material till antroposofisk relevant litteratur på nordiska språk att samlas, sammanställas och koordineras vid Dokumentation Goetheanum. Den som har intresse av att delta i ett sådant utbyte eller den som vill bidra kan anmäla sig direkt till Johannes Nilo. Initiativet vänder sig till författare, redaktörer, förläggare, men även till alla som i största allmänhet intresserar sig för dessa frågor.

och subtila konturer kan generera frågor hos dem som går förbi. Oavsett de specifika omständigheterna som präglar mötet finns det en mängd litteratur i olika former som man kan vända sig till för att börja lära känna antroposofi och rörelsens utveckling i Sverige och resten av världen. Mot denna bakgrund kan det verka häpnadsväckande att det finns, relativt sett, väldigt litet skrivet om ämnet inom universitetsvärlden. Ett mål med min forskning är att minska den luckan. Min avhandling handlar om Antroposofiska Sällskapet i Sveriges

Fri rum teater/En nordisk teatergrupp, ledet af Uta Møller, viser «Skal jeg være min brors vogter?» i Goetheanum.

Teaterprojekt: "Skal jeg være min brors vogter!"

Uta Møller

Efter at have undervist i fagene litteratur og drama på Steinerskoler i Århus og Basel har jeg nu viet mig helt til det dramatiske arbejde – hovedsageligt med unge i begyndelsen af tyveårsalderen. Et fascinerende arbejde, præget af de unges energi og begejstring for sagen – og deres kunnen! Jeg kommer med en radikalt forkortet tekst, så at et værks essens står tydeligt frem - sidst af Kafkas: "Processen", før af Ibsens: "Et Dukkehjem" og Dostojevskijs: "Idioten". Teksten er altså udgangspunktet for arbejdet, men formen opstår under arbejdsprocessen. Inspireret af Pina Bauschs "Tanztheater" indgår dans og pantomime som bærende element i vore forestillinger for at fremhæve de dramatiske billeders dybere lag. Prøverne foregår i mit hus, desuden de første tre forestillinger, de resterende vises på scener i byen.

I vores teaterprojekt: "Skal jeg være min brors vogter!" tager vi udgang-

spunktet i Inger Christensens: "Alfabet" – en slags verdens skabelse, går over til en dramatisering af Karl Ove Knausgårds version af brodermordet som en slags offerhandling, som bragte mørket til os mennesker. I scenerne fra August Strindbergs: "Et Drømmespil" oplever vi mennesket, famlende i mørket, søgende lyset, og i Inger Christensens sonetter: "Sommerfugledalen" dominerer lyset – alene igennem sonetternes tone og billeder. Lyset, som er blevet til Nordens lys.

Workshop:

Jeg har udviklet dramatiske øvelser, der munder ud i at dramatisere tekst-fragmenter fra nordisk litteratur. De indeholder billeder af lys og mørke, liv og død, frihed og fangenskab. Idet vi iscenesætter dem, oplever vi disse kvaliteter som hele mennesket, vi så at sige "indlemmer" dem. Her blev jeg inspireret af en impuls, der gik ud fra "Dramaten" (Stockholm), initieret af Donya Feuer, tidligere medarbejder hos Ingmar Bergman.

Antroposofiska Sällskapet i Sveriges utveckling

Karen Swartz

Den antroposofiska rörelsen väcker inte sällan nyfikenhet hos människor som möter dess många frukter i olika sammanhang i sin vardag. Den initiala träffen kan äga rum på diverse sätt. Ett inköp av en biodynamiskt odlad aubergine på matbutiken eller reklam för Weledas hudvårdsprodukter kan leda till funderingar kring deras ursprung. Waldorfskolan som ligger på hörnet med sina glada färger

utveckling, i synnerhet från slutet av 1980-talet. Med utgångspunkt i ett organisationsteoretiskt perspektiv, tillämpar jag, med hjälp av sociologiska teorier och historisk kontextualisering, kvalitativa metoder såsom djupintervjuer och Foucaultiansk diskursanalys för att belysa hur Antroposofiska Sällskapet i Sverige som förening handskas med frågor av förnyelse, förändring, tradition och tillväxt. I västvärlden möter vi ju nu en ytterst intressant paradox: samtidigt som vi kan se konkreta tecken på ett minskat intresse för medlemskap

överhuvudtaget (vilket gäller allt ifrån religiösa samfund till politiska partier) har det visat sig att den en gång dominerande sekulariserings-tesen inte riktigt stämmer med samhällets utveckling. Mycket tyder på att andliga frågor istället har blivit alltmer centrala för nutidens människor.

Det skrivna ordet – antroposofins verkningshistoria i kultur och akademi. Karen Swartz, Johannes Nilo, Cato Schiøtz i Goetheanums bibliotek fredag och lördag.

Hannes Weigert: «Øya» (nr. 14), 2012.
Parallelt til Frode Barkveds foredrag «Hjemløshet og jeg-erfaring» med fokus på hendelsene den 22. juli 2011 i Norge, vil Hannes Weigert vise verket «Øya» som lysbildeprosjeksjoner. Verket består av 77 malerier.

Hjemløshet og jeg-erfaring

Frode Barkved

På Utøya 22. juli 2012 gjemte 22 år gamle Ina Rangones Libak seg bak et piano, før hun ble skutt i brystet og i kjeven; siden ble hun skutt gjennom hendene som hun dekket ansiktet med. Hun trodde at de ble skutt av.

Hun kom seg ut hoveddøren og havnet et sted ute på gresset utenfor Kafébygget. I retten fortalte hun: «Det var blod overalt, jeg klarte ikke å stoppe blodet siden jeg var skutt i armene. Det var jo ikke så lett siden armene ikke fungerte skikkelig. Jeg ropte at jeg var blitt skutt og at jeg kom til å dø. Når jeg ser de som løper forbi er så redde, så forstår jeg hvor ille det er og at gjerningsmannen ikke er tatt. Da kommer Ole Martin bort til meg. Han sier at; vi kan ikke gå fra Ina. Han løfter meg opp.»

Ina forteller at Ole Martin løper med henne i armene mot skogen og ned en skrent. Så ble de liggende rundt 20 meter fra Pumpehuset. Det var flere som lå der med henne. Mens vennene prøvde å stanse blødningene fra skuddsårene og mens hun selv spyttet blod, fikk hun øye på et blad og en dråpe som falt av det, og hun tenkte: «At noe kan være så vakkert mens alt dette skjer rundt meg».¹

Det er noe gripende og samtidig urbilledlig i dette at man i den ytterste nød, omgitt av angst, sjokk og ufattelig ondskap, kan få et så intensivt

øye for skjønnheten. Den som engang selv har erfart et traume, vet at det ved siden av å være en smertefull hendelse som kan sette dype spor for resten av livet, samtidig kan føre til en utvidet og intensivert værenserfaring.

Ina Rangones Libaks opplevelse av dråpen på bladet minner om en lignende erfaring fra konsentrasjonsleirer i 2. verdenskrig, som psykiateren Viktor Frankl beskriver. Den 36 år gamle Frankl ledet den neurologiske avdelingen ved Rotschild-Spital i Wien da han ble deportert til Theresienstadt, siden til Auschwitz-Birkenau og så til Kaufering utenfor Dachau. En kort stund tidligere hadde han fått innvilget visum til USA, men han bestemte seg for å bli værende i Wien. Han forteller selv om en drøm han hadde da han besluttet seg for å bli for å dele skjebne med sine egne: «Jeg drømte at folk, psykotiske pasienter, var trengt sammen for å føres inn i gasskammeret. Jeg fornemmet en så dyp medlidenhet, at jeg besluttet meg for å slutte meg til dem. Jeg merket, at det var dette jeg skulle gjøre; å arbeide som psykoteraapeut i en konsentrasjonsleir, for å gi de innsatte åndelig støtte, noe som uten sammenligning var mye mer meningsfullt enn kun å være en psykiater på Manhattan.»²

I sin bok «Kjempende livstro»³ beskriver han den brutale og konsekvente dehumaniseringen han og hans medganger ble utsatt for; alt som kunne forbindes med personlig identitet, med individuelle forskjeller, ble skritt for skritt plukket av dem. Gjennom hardt arbeid,

utsulting, mangel på søvn, slag og spark – gjennom barbering av alle kroppshår og uniformering – blir fortiden tatt fra dem. Overraskende mange mistet likevel ikke sin menneskelighet, tvert i mot; de fikk en dypere kontakt med den gjennom overgripernes forsøk på å fjerne den: I den ytterste nød, bak konsentrasjonsleirens murer, opplevde Frankl en indre frihet han tidligere aldri hadde vært i nærhet av i sitt sivile liv.

Fra sitt opphold i Theresienstadt, mens han opplevde en solnedgang, beskriver han hvordan denne indre friheten ble til en indre lykkeopplevelse: «Det var en lykkefølelse, en takknemlighetsfølelse, en følelse av glede og tilfredshet over det livet som var levd, en følelse av forbundenhet og det å være ett med alt, med seg selv og med verden.»⁴

Når mennesket blir hjemløst i en så sterk grad som den Frankl beskriver, finnes det intet tilbake fra det ytre som kan gi støtte for en indre menneskeverdighet: «Hver og en av oss hadde en gang vært 'noen' eller trodde i det minste å ha vært det. Men her og nå, ble man behandlet som om man var 'ingen'». Det samme erfarte Primo Levi, som overlevde oppholdet i Auschwitz: «Mennesket i konsentrasjonsleiren, i den grad han ikke i siste øyeblikk klarer å innforlive i seg en følelse av selververd, mister følelsen av overhode å være et subjekt, alt det som er forbundet med å være et åndelig vesen med indre frihet og personlig verdi, tier.»⁵

Til tross for dette, kunne Frankl iakttå en «tendens til inderliggjøring» hos mange av sine medfanger; ikke minst når det gjaldt en «intensivering av natur- og kunstopplevelse.»

En kveld kom en medfange styrtende inn i brakken mens de andre lå der frysende og sultne, utslitt nesten til døde av dagens arbeid. Han ropte at de måtte skynde seg ut for å se på solnedgangen: «Der ute så vi da de dystert glødende skyene i vest og hele horisonten levende av rikt varierte og stadig skiftende, fantastiske skyformasjoner i overjordiske farger fra stålblått til glødende blodrødt, og under, som en kontrast, de øde, grå jordhyttene i leiren og den myrlendte appellplassen, hvor den brennende himmelen speilet seg i dammene. Etter å ha stått der grepet og tause i noen minutter, falt det noen stillferdige ord mellom fargene: - Hvor skjønn kunne ikke verden være!»

Også eksempler på en unik «indre storhet» iakttok han, og han nevner et eksempel som gjaldt en ung kvinne: «Denne unge kvinnen visste

at hun skulle dø i løpet av de nærmeste dagene. Da jeg snakket med henne, var hun likevel lys til sinns. 'Jeg er skjebnen takknemlig for at den rammet meg så hårdt', sa hun ordrett til meg: 'for i mitt tidligere, borgerlige liv var jeg for bortskjemt, og med mine åndelige ambisjoner var det vel ikke helt alvor.'

I de siste dagene av sitt liv var hun helt inderliggjort: 'Det treet er min eneste venn i ensomme stunder', sa hun og pekte ut gjennom brakkevinduet. Der ute sto det et kastanjetre nettopp i blomst, og når man bøyd seg ned til den sykes brisk, kunne man gjennom det lille vinduet i sykebrakken akkurat se en grønn gren med to blomsterlys. 'Dette treet snakker jeg ofte med,' sier hun så. Da stusser jeg og vet ikke hvordan jeg skal forstå hennes ord. Fantasierer hun og har stundom hallusinasjoner? Derfor spør jeg nysgjerrig om treet kanskje også svarer henne – og hva det da sier til henne. Hun svarer: «Det sier: Jeg er her – jeg – er – her – jeg er livet, det evige liv...»

I et foredrag i Berlin i 1913 (GA144) beskriver Steiner at «den såkalte Gralen ikke var og ikke er annet enn det i mennesket som kan pleie den levende del av sjelen slik at han kan bli herre over det i seg som bærer døden i seg».

I en annen sammenheng bruker han bildet av planten for å betegne hva gralssøkerne ble oppfordret til; nemlig å leve i bildet av blomsterkalken som fanger opp solstrålen. Esoterisk sett er solstrålen 'den hellige kjærlighetslans'. Som vi husker fra fortellingen om Parsifal bæres både lans og kalken forbi Parsifal og den sårede Amfortas. Amfortas er skadet og ligger syk nettopp fordi han i seg selv ikke var i stand til å frembringe de rene produktive kreftene som slumrer i planten. Når åndseleven blander sin egen egoisme og sitt eget begjær inn i det esoteriske feltet, mislykkes innvielsen. Og slik er vel veien for de fleste søkende, at man også må erfare fallet, at man også må gå igjennom et indre havari. Men ut fra en lengre forvandlingsvilje og, med Steiners ord; «ut fra den åndeliggjorte solstråle skal mennesket atter la den kyske kalk oppstå. I kyskhet skal det utvikle det som da skaper fremtidens hellige Gral».

¹ Blant annet i <http://www.dagsavisen.no/samfunn/ble-skutt-minst-fire-ganger/>
² Peter Selg: «Überleben in Auschwitz», Verlag des Ita Wegmans Instituts, 2010, s 120,121
³ Viktor E. Frankl: «Kjempende livstro» Gyldendal Forlag 1966, s 45
⁴ Samme, side 124
⁵ Samme, side 133

Meditation – att hitta vägen till sig själv och andra

Ursula Flatters

Alla levande väsen utvecklas ur de anlag de har fått i arv och i samverkan med omgivningen. Människan är inget undantag – men vad är hennes anlag? Vad är hennes omgivning?

Vi är vakna för vår naturliga och sociala omgivning och längtar efter att veta mer om vårt djupare själv och den djupare meningen

med våra relationer. Vi har andliga anlag och en andlig omgivning. Vi är enskilda individer och del av ett stort mänskligt och andligt sammanhang.

Meditation, sett som en väg till uppvaknande, kan hjälpa oss att belysa vårt eget liv, våra relationer och den djupare meningen med vår tillvaro. Bidraget skall belysa några konkreta steg på vägen till erfarenheten av det egna högre självet att hur det relaterar till andra.

Arnkjell Ruud: Goetheanum, Malerverksted 2014.

Arnkjell Ruud i "Schwitters i Norge", film av Arthur Gay/Hannes Weigert, 2014

Arnkjell Ruud, Ahriman (etter Rudolf Steiner), Malerverksted 2014

Verksted og utstilling: Malerverkstedet fra Vidaråsen, en Camphill-landsby i Norge, har åpent atelier i "Schreinerei" ved Goetheanum og arbeider med Rudolf Steiners kunstneriske verk og utkast (Goetheanumbyggingen, eurytmifigurer, skisser til malere o.a.). En prosessorientert utstilling viser bilder fra arbeidet. Fra 20. juli til 2. august 2015. Med Arnkjell Ruud, Reidun Larsen, Tor Janicki, Hannes Weigert og gjester, i samarbeid med Johannes Nilo (Dokumentation am Goetheanum).

"Malerverkstedet arbeider ved grensen til jeg'et, og det ville ikke være for mye å snakke om et jeg-verksted. Vi tør være spente på hvordan arbeidet vil utvikle seg videre og hvordan det vil finne nye former såvel for maleriet som for helsepedagogikken – men fremfor alt er vi spente på åpenbaringen av "jeg'ets gåte." Johannes Nilo, "Maleriets gåter".

Reidun Larsen, studier til eurytmifigurer, malerverksted 2014

Malerverksted ved Goetheanum

Modell Järna Konferanse senter. Foto: Espen Tharaldsen. Vestvendt - det røde vinduet i Goetheanum. Foto Charlotte Fischer.

Det omvendte tempel

Espen Tharaldsen, Arbeidsgruppen hus AS, Bergen

Utstillingen Rudolf Steiner and Contemporary Arts har blitt vist i flere europeiske byer, også i Helsinki i Finland. Her presenteres arbeider av 17 samtidskunstnere sammen med Steiner. I forordet til katalogen forklares denne nye og overraskende interessen for Steiner utfra hans helhetlige syn på kunst, hvor kunst blir sett i sammenheng med politikk, miljøspørsmål og et bankvesen ute av kontroll. Men interessen er også vekket utfra hva forfatterne kaller «en religiøs søken etter mening».

Det er nettopp denne trangten etter en dypere eksistensforståelse som opptrer side om side med behovet for å skjønne det globale miljøproblemet. I antroposofien henger disse elementene sammen: den indre og den ytre verden. En rad verdenskjente kunstnere peker på antroposofi som en link mellom det ytre og det indre. Denne tanken har ledsaget Steiner hele livet, fra han holdt sitt aller første foredrag om Goethe en novemberdag i Wien i 1888. Steiner peker på Goethe som den som hadde skjønnet den egentlige balansen: verden i meg, verden rundt meg, og slik ga støtet til et nytt syn på kunst. Men det Steiner her setter frem om kunsten – og ikke bare i 1888, men i det hele tatt i sin tidligere fase –, er uferdig og at han kompletterer det etter hvert som han gjør egne praktiske erfaringer. Det er en aldri hvilende bestrebelse hos ham på å finne hvordan kunst i vår tid skal forstås. Og han introduserer jo også «kunstarter» som peker på en helt annen og virkelighetsnær måte å se kunst på: legekunst, oppdragelseskunst. Alt peker videre på og nærmer seg stadig mer de livene vi faktisk lever. Den berømte Beuys-formelen Ethvert menneske en kunstner, er helt i en slik ånd. Det akademiske forsvinner og det biografiske kommer tilsyne. Det som lever i mitt indre og det som lever rundt meg, beskrives helt inn i Steinerskolens morgenvers som de to likeverdige sidene av min virkelighet. Det jeg innses i mitt indre og det jeg ser og møter i

det ytre må hele tiden stemmes mot hverandre. Og stemming handler om gehør. Det jeg vil og det som kommer meg i møte, må balanseres og gis en riktig form. Er jeg for sen til bussen og må løpe, vekkes jeg til kreativitet. Hvordan løpe i et menneskemylder? Et barn som trenger trøst, behøver akkurat de rette ordene, det rette tonefallet. Alt jeg gjør er å proporsjonere det som er i min omgivelse med det som lever i mitt indre. Ute, inne, alt jeg foretar meg er åndedrettsaktig og kretser om formidling mellom disse to. Alt må alltid ende opp i en eller annen ytre gest. Det er opphavet til kunsten, for hvert sekund er svangert med å bli gestaltet av meg selv, alt kan bli kunst og iallefall hvert øyeblikk et kunstverk (Jedes Jetzt ein Kunstwerk).

Den store målestokken er verden rundt meg: rommet som jeg ferdes i og tiden som jeg bruker. Rom og tid er skjebnens instrumenter og ikke passive kulisser. Den ytre verden som jeg vandrer i, har like mye del i meg som det jeg tenker eller føler. Er derfor jorden forurenset, så er jeg det selv, er den for varm, er jeg selv for varm. Miljøutfordringer er ikke noe jeg står overfor, i miljøutfordringen møter jeg i dypere forstand meg selv. Det gjør denne kloden til vårt personlige ansvar, men på samme tid til kunstnerisk råstoff. Steiner slår selv an tonen ved grunnstensnedleggelsen til «modellbygget» i Malsch i 1909. Her snakker han om å forvandle «unsere Mutter Erde zu einem geisterfüllten Kunstwerk».

Det jeg ønsker meg som oppgave er å bygge «omvendte templer», bygg som ikke selv gjør jobben med å løfte, men som inspirerer til at jeg – når jeg velger det – løfter meg selv. Arven etter Steiner har en slik kraft i seg at den blir synlig i kulturlivet i dag. Jeg tror Steiners naturlige trang til å gjøre alt til kunst – som paradoksalt nok også er en slags kunstens opphør – mer og mer vil sammenfalle med andre trender i vår tid.

PROGRAM

	Torsdag 30. juli	Fredag 31. juli	Lørdag 1. august	Søndag 2. august
9.00–10.30		<i>I begynnelsen var Ordet</i>	<i>I begynnelsen var Ordet</i>	<i>I begynnelsen var Ordet</i>
		En mysterieimpuls i Norden – livets og materiens gåde <i>Anders Hoier</i>	Ett nordiskt ord och de bilder och tankar det framkallar <i>Riitta Harjunen</i>	Hvordan kan en nordisk samklang bidra til en harmonisk verdensutvikling? <i>Sven Åke Lorentsson, Lars-Åke Karlsson</i>
11.15–12.45		WORKSHOPS (2) Vitenskap, Det mellom-menneskelige, Åndsliv – Meditasjon, Kunstneriske workshops	WORKSHOPS (3) Vitenskap, Det mellom-menneskelige, Åndsliv – Meditasjon, Kunstneriske workshops	Avsluttende samtale Introduksjon <i>Troels Ussing</i> Kunstnerisk avslutning
14.00–16.15 (16.30)	Begynner kl. 15.00 <i>Opptakt: Kamarikuoro Aava</i> Fra «Mikaelsborg» til «Fredsborg» – aspekter av det almenmenneskelige <i>Seija Zimmermann</i>	FRIE TILBUD – se under	FRIE TILBUD – se under	
17.00–18.30	WORKSHOPS (1) Vitenskap, Det mellom-menneskelige, Åndsliv – Meditasjon, Kunstneriske workshops (se høyre side)	<i>Kunstnerisk opptakt</i> Niels Bohrs verden <i>Trond Skaftnesmo</i> Tycho Brahes verdensbillede, set ud fra den moderne naturvidenskabs standpunkt. Hva er sandhed? <i>Søren Toft</i>	<i>Kunstnerisk opptakt</i> Meditation – att hitta vägen till sig själv och andra <i>Ursula Flatters</i> Hjemløshet og jeg-erfaring. Utøya 22.7.2011 <i>Frøde Barkved</i> <i>Bilder av Hannes Weigert</i>	PAUSER Kaffepause kl. 10.30 Lunsjpause kl.12.45 Kaffepause kl. 16.15 Middagspause kl. 18.30
20.00–21.30	Under norrön himmel – Den sökande människan under nordisk himmel <i>Föreställningen är i fem delar och baseras på nordisk mytologi</i>	Nordisk festaften	Nordisk konsert Musikk av Edvard Grieg, Carl Gustav Sparre Olsen, Per Nørgård, Aulis Sallinen m fl. <i>Einar Steen-Nøkleberg, piano</i> <i>Linda Hedlund, fiolin</i> <i>Nils Henrik Nielsen, cello</i>	NETTSIDE Norden i Goetheanum – Goetheanum i Norden www.nordenigoetheanum.com publiseres i januar.
21.30 –	Kvelds- nattcafé	Kvelds- nattcafé	Kvelds- nattcafé	

FRIE TILBUD

«Språkrom» – gå inn – hör – listen – bli i nordisk poetisk realitet. Fre og lør: 14.00–16.30. Martin Goldberg (NO), Dorthe Rosendahl (DK), Eila Väisänen (FI), Lilian Goldberg (SE), Yvonne Karsten (FI), Külli Volmer (EST).

Prosessen / föreställningen «Den sökande människan». Vårt sökande som människor i livet och vår väg genom föreställningen. (SE, EN). Fre: 14.00–15.00. Guðjón Arnason (IS), Sofie Wrängbilde (SE), Johan Ahlbom (NO).

Goetheanum: Museum, kulturhus eller tempel? Det fins mange oppfatninger om Goetheanum (DE) Fre, (NO) lør. Fre og lør: 14.00–15.30. Espen Tharaldsen (NO), arkitekt, Arbeidsgruppen Hus.

How can we come to a more human and organic approach to economic? The economic crisis understood as a crisis of ideas (EN). Fre: 14.00–15.30. Lars Pehrson (DK), Daniel Håkanson (SE).

Å skape fest–forberedelse til Nordisk festaften (EN, DE, NO, SE, DK). Fre: 14.00–16.15. Mats-Ola Ohlsson (SE), Kaja Jenseth (NO).

«Skal jeg være min brors vogter?» På sporet af mørket mod nordens lys igen-nem dans-pantomime-skuespil. (DE, EN, DK) Tekster af K. O. Knausgård, A. Strindberg og I. Christensen. Fre: 15.00-16.00, lør: 14.00-15.00. Fri rum teater/En nordisk teatergruppe, ledet af Uta Møller (DK).

Urspråk–sång och Kalevala (DE) eurytmi demonstration (FI). Lør: 15.15–16.00. Sirpa Ulkuniemi (FI), Pirkko Tolmunen (FI), Johanna

Vettenranta (FI), Kirsti Pohjasniemi (FI).

Den sökande människan. Deltagarna får vara med i ett aktivt flöde av eurytmi, akrobatik och sång. Teater, tal, dans och musik (SE, EN). Lør: 15.00–16.00. Sofie Wrängbilde, Johan Ahlbom, Feffe Deifin, Henrik Agger, Luise Bjurholm med flere.

Gruppen: Menneskehetsrepresentanten (DE, NO, EN). Lør: 15.00–16.15. En stedsspesifikk iakttagelse av «Die Gruppe»; motiver, komposisjon, forhistorie, teknikk. Odd Lindbråten (NO).

Hva har jeg med Goetheanum å gjøre – «min vei hit» (SE, DE, EN). Samtale. Lør: 14.00–15.30. Mats-Ola Ohlsson (SE).

Malerverksted ved Goetheanum. Utstilling og åpent atelier. Fre og lør: 14.00–16.30. Schreinerei: Südsaal og Backofen. Malerverksted Vidaråsen (NO): Arnkjell Ruud, Reidun Larsen, Tor Janicki, Hannes Weigert og gjester.

Det skrivna ordet – antroposofins verkningshistoria i kultur och akademi. Del 1 og 2. Fre og lør: 14.00–16.15. I biblioteket. Johannes Nilo (CH), Cato Schiøtz (NO), Karen Swartz (SE).

Från jord till bord – Dina 2000 – Beras-prosjektet. Arthur Granstedt (SE), Ida-Johanna Carlander (SE).

Stedsspesifikke performancer – Performancekunstner Kjetil Skøien (NO).

WORKSHOPS

Kunstneriske workshops

1) Nordisk korklang. Gjennom et utvalg korsanger fra de nordiske landene arbeider vi oss inn i de respektive språk og folkekarakterer. Magne Skrede (NO), steinerskolelærer. (EN, DE, NO)

2) Upptäck din egen stämma. Alla har en egen unik röst som kan befrias och utvecklas. Genom övningar (även känd som Werbeck) arbetar vi på några låtar. Vi ska söka efter vår egen röst och ge den en möjlighet att ljuda fritt i rummet. Janneke Moes (FI). (EN, FI)

3) Stavrimet i den norrøne diktningen. Menneske i samklang med naturkreftene. Eurytmi. Rudolf Steiners første øvelse til den unge eurytmist, Lory Smits, var å gjøre stavrim; et kraftig stampende skritt på hver gjentagende lydstavelse, og imaginere de store naturkreftene i vær og vind. Marianne Tvedt (NO), rektor ved Den norske Eurytmihøyskole. (NO, EN)

4) Väsenskvaliteter i nordiska mytologin, opplevt genom den eurytmiska rörelsen. I den nordiska mytologin finner vi karaktärer och väsensdrag, som tillsammans utgör en samklang av hela det mänskliga väsendet. I eurytmin har vi möjligheten att genom rörelse, rytm, form och stämningar ge uttryck för dessa väsenskvalitéer och samtidigt få en real opplevelse av hur de verkar i oss. Inger Hedelin (SE), eurytmist. (DE, SE, EN)

5) Kalevala. Leena Tiusanen berättar om hennes och Riikka Ojanperäs forskning om Kalevala. Forskningen grundar sig till Rudolf Steiners uttalanden om Kalevalas språk. Också eurytmi övningar. Leena Tiusanen (FI), eurytmist, Pirkko Tolmunen (FI), eurytmist. (DE, SE, FI)

6) Från bilden till ljudrörelsen i Kalevala-språket. Kalevala berättat om världens urhändelser med bilder. Vi försöker fördjupa oss i dessa bilder och i gemensamt övande få bilderna att leva i rummet genom ljudens formande och flytande rörelse. Eila Väisänen (FI). (DE, SE, Kalevala FI)

7) Man reciterar nordiska kvinnor, och kanske någon man. Texter som beskriver en eller flera hållningar som representerar en kvinnoosyn eller mänskosoyn, som kan upplevas som helt annorlunda än andra delar av jordens.

Martin Goldberg (NO), språkformare. (SE, NO, DE, EN)

8) «Drama». Dramatiske øvelser for at opleve de forskellige kvaliteter af lys og mørke, liv og død, frihed og fangenskab i den nordiske litteratur. Vi vil iscenesætte tekstfragmenter fra poesi og drama. (Inspireret af Donya Feuers choreografisk impuls) Uta Møller (DK). (EN)

9) «Og bygningen ble menneske» – Innvielsesportaler i Goetheanumbygningen og i de norske stavkirker. En iakttagelse og beskrivelse av «bygningmotiv» i første Goetheanum; dets metamorfose innenfor dette bygget og videreføring til det andre Goetheanum-bygget. Dette sees i sammenheng med portalen i de norske stavkirkene. Odd Lindbråten (NO), billedkunstner, lærer billedkunstlinjen RSH, Oslo. (DE, NO)

Åndsliv - meditation

10) Meditation som livskonst – att hitta in. Där är det avgörande hur vi kan utveckla våra relationer till människor och upptäcka de kreativa möjligheterna som ligger där. Uppgiften för oss är att inspirera och forma det yttre livet utifrån vår andliga identitet. Ursula Flatters (SE), läkare. Frøde Barkved (NO), steinerskolelærer. (SE, NO, DE)

11) Introduksjon i Den frie høyskole for åndsvitenskap, allmenn seksjon. Anders Høier (DK), Niels Henrik Nielsen (DK), Göran Nilo (SE). (SE, DK, DE)

12) Granit och samvete / Graniitti ja omatunto. Finska urbergets, granitens väsen samt Rudolf Steiners benämnda sammanhang med samvetet. Samvetets uppdrag i förhållandet till den sjätte kulturepoken och till de östeuropeiska folken. Riitta Harjunen (FI), Maarit Holttinen (FI), Leena Westergren (FI). (FI, DE, SE)

13) Overnight – work with the «after-image». Ett tillägg till övriga workshops. Vi kommer samman torsdag eftermiddag innan konferensen börjar och varje morgon kl 8.00. Förutsätter självständigt arbete en kort stund varje kväll. Idéen är att kunna anknyta sig djupare till platsen och dagarna. Max antal 12 personer. Frågor til: Raili Hake (FI) raili.hake@vardilivet.ax, Maria Sannamo (FI), Pia Teckenberg-Jansson (FI). (SE, Fi, EN)

Det mellommenneskelige

14) Værdibaseret ledelse i Norden. Perspektiver på værdibaseret lederskab, hvor forholdet til kunder, medarbejdere og samfundet virker ud fra samme grundholdning. Case: Merkur Andelskasse (bank). Lars Pehrson (DK), Merkur Andelskasse, Heidi Hansen (DK), cand. merc. & heilpraktiker. (EN)

15) Social plasticering:”Kan vi finde hinanden?”Gennem kunstneriske øvelser vil vi undersøge: Hvad har jeg med dig at gøre? Hvordan kan vi finde hinanden? Hvordan kan vi mødes? Charlotte Prang (DK), Troels Ussing (DK). (DE, EN, nordiske språk)

16) Förberedelser för nordisk festkväll och efterklang. Deltagarna har den trevliga uppgiften att förbereda festkvällen. Mats-Ola Ohlsson (SE), Kaja Jenseth (NO). (SE, NO, DE, EN)

17) Från jord till bord – Dina 2000 – Beras-prosjektet (Building Ecological Recycling Agriculture and Societies) har vuxit fram i samverkan mellan samtliga länder runt Östersjön för rädda havet från övergödning och förgiftning samt skapa en jordbruks-kultur baserat på lokala och förnyelsebara resurser. Artur Granstedt (SE), Ida-Johanna Carlander (SE). (DE, SE)

Vitenskap

18) Biodynamisk landbrug, biokrystallisation og en helheds-vitenskap. På hvilken måde kan biokrystallisations-metoden bidrage til at forstå og udvikle biodynamisk landbrug, og inspirere til en «helhedsvidenskab»? Jens-Otto Andersen (DK). (EN)

19) Tycho Brahes instrumenter og stjernernes objektive verden. Tycho Brahe observerede stjernerne uden kikkert, men med fine instrumenter. Vi vil anlægge et lignende synspunkt. Søren Toft (DK) har undervist i astronomi, fysik og matematik i det offentlige gymnasium i 30 år. (DE)

20) Niels Bohrs verden – Det ubestemte og det definitive. Den kvantefysikkens verden, som Bohr stærkt bidrog med at klarlægge, viste sig, at være en helt anden verden, med helt andre naturlove, end dem vi kender. Trond Skaftnesmo (NO), Johannes Kühl (CH), Daniel Håkanson (SE). (DE, EN)

FAUST I konferanse 24. - 26. juli 2015

Helgen før den nordiske konferansen er det en Faust I konferanse i Goetheanum med forestillinger, foredrag og workshop. Dermed er det mulighet til å få med seg begge begivenhetene. Kunstnerisk ledelse for Faust-oppsetningen er Christian Peter (drama) og Margrethe Solstad (eurytmi), kostymer Rob Brendams, scenografi Roy Spahn og lysdesign Ilja van der Linden. Hele Faust I og II har premiere påsen 2016. Faust er hovedpersonen i en tysk legende kjent fra reformasjonstiden på 1500-tallet. Den lærde herr Johann Faust inngår en pakt med djvelens sendebud Mefistofeles og vil gi djevelen sin sjel hvis bare djevelen tiljener ham en tid. En kontrakt underskrives med blod. Det er laget mange

litterære bearbeidinger av Faust-myten, og den meste kjente er Johann Wolfgang von Goethes skuespill Faust i to deler (1808 og 1832). Rudolf Steiner har holdt en rekke foredrag om Goethes Faust (GA 22, 57, 171, 272, 273), og stykket har blitt satt opp i sin helhet mange ganger på Goetheanumscenen. I 1937 reiste hele ensemblet med Faust til Verdensutstillingen i Paris som offisielt sveitsisk bidrag til utstillingen. Siden har det blitt vist i Goetheanum i uavkortet versjon mange ganger. Den siste oppsetningen i 2004 ble sett av 11 000 besøkende, inkludert 1 500 studenter og unge mennesker. Les om oppsetningene av Faust i Goetheanum: www.faust.goetheanum.org

Billedkunst af antroposoffer

Jørgen Sadolin. Kunstmaler, billedhugger og grafiker

I begyndelsen af 1900-tallet arbejdede Rudolf Steiner sammen med – eller inspirerede en del af de kunstnere, der blev toneangivende inden for den europæiske kunst. Det var kunstnere som f.eks. Kandinsky, Klee, Jawlensky og Mondrian. Disse kunstnere udviklede sig i vidt forskellige retninger og virkeliggjorde derved den individualisme, som er muligheden og opgaven i bevidsthedssjælens tidsalder. Steiners impulser kunne også inspirere en kunstner som Joseph Beuys til helt at forlade klassiske udtryksmåder og lave sæere objekter, der bl.a. indeholdt materialer som filt og honning. Indholdet i Beuys' kunst ligger på et helt andet sted end i det æstetiske udtryk, idet han nærmer sig filosofi og zenbuddhisme. Inspirationen fra Rudolf Steiner kan altså gå i mange retninger.

Da jeg i 1964/65 var på metodisk lærerseminarium i Hannover, havde vi en lærer i kunsthistorie, som hed Doctor Remé. Noget af det første, han sagde til os, var: Der findes ikke antroposofisk kunst, men der findes kunstnere, som er antroposoffer! Det var befriende at høre, og det var åbenbart vigtigt for ham at understrege det.

Steiners impulser inden for maleriet gik tilbage til studiet af Goethes farvelære, hvor man ved beskæftigelse med farvernes kvalitative indhold kan belive den kunst, der på Steiners tid var ved at frigøre sig fra det illustrative og nemt kunne havne i noget blot dekorativt. Problemet omkring kunstens væsen blev endnu mere tydeligt: Hvordan opstår kunstnerisk kvalitet, når man ikke længere har naturen som forbillede og rettesnor? Svaret på spørgsmålet er naturligvis ikke entydigt og afhænger af den enkeltes indlevelsessevne.

Nogle få betragtninger kan måske hjælpe til forståelse af de kunstneriske udtryksmuligheder.

Alle naturens skabninger er ifølge antroposofien et resultat af hierarkiernes skabervilje. Denne vilje virker gennem de æteriske kræfter ind i materien og skaber uendelige formdannelse af stor skønhed og med præcise strukturer i plante – og dyreverdenen. Et led i bevidsthedsudviklingen har været, at mennesket skulle forbinde sig med den fysiske verdens lovmæssigheder og mangfoldige former. Inden for billedkunsten kulminerede denne forbindelse i renessancen og klingede ud i midten af 1800-tallet.

Fortidens kunst opleves ofte umiddelbart fængslende, fordi de bedste kunstnere dengang ikke bare var optaget af at gengive den ydre verden og fortælle en historie, men formåede at give billedfladen en autenticitet og struktur, så de enkelte elementer – træer, grene, blade, huse, mennesker og dyr – indgik i en motiveret helhed. Delene kunne opfattes som formelementer. En guldaldermaler som Christen Købke er et godt eksempel på det.

I 1909 lavede Kandinsky det første helt genstandsløse maleri, en lille akvarel, og han viste her behovet for en friere formdannelse. Der opstod nu en række 'ismer', som hver især ville give svaret på, hvad

Klaus Salomaa.

kunstens opgave måtte være i en kaotisk tid med sammenbrud af gamle værdier og med fremkomsten af en ny forståelse af virkeligheden.

Problematikken i dag er ikke meget anderledes. Ud fra antroposofien må kunsten som alt andet ses i lyset af en åndelig verdens realitet. I den forbindelse kan det være rigtigt at erindre sig Rudolf Steiners ord: kunsten skal ikke trække det åndelige ned i materien, men i stedet forsøge at hæve materien op mod det åndelige. Det gælder om at subtilere materien.

Søren Kirkegaard sagde til belysning af, hvad et menneske er: Et menneske er et forhold, der forholder sig til sig selv. Det samme kan måske siges om kunsten.

Kunst er et forhold, der forholder sig til sig selv!

Människor i landskapet, Janne Silvasti.

Norden-udstilling

Samtidig med konferencen i juli-august 2015, vil der være en nordisk sommerudstilling, hvor man kan se forvandlingen fra arkitektur til maleri. Det vil være en 'proces orienteret' udstilling, som vil være i tråd med konferencen og hvor forskellige kunstarter vil blive vist. Stævneudstillingens deltager fra Danmark er bl.a. Morten Schmidt fra arkitektfirmaet Schmidt, Hammer og Lasse, arkitekt Asbjørn Søndergård, tekstiler Inge Flummer, skulptør Jeppe Flummer, guldsmed Helga Exner, guldsmed Olaf Nybo, guldsmed Sidsel Christensen, kunstmaler Elisabeth Wegger, kunstmaler Charlotte Prang. Malerverksted ved Goetheanum er også et procesorienteret kunstprojekt fra Vidaråsen i Norge.

Sommerudstilling i Goetheanum – Nordiske billedkunstnere – vil

Smykker af guldsmed Olaf Nybo.

vare fra juni til september. Blandt udstillerne er Klaus Salomaa fra Finland (se neste side og baksiden). Fra Sverige er det bidrag fra Berit Fröseth, Bo Werner Eriksson, Ingvar Lönsted, Janne Silvasti, Kristoffer Laurén, Marius W Gran, Synnöve Mereus, Ulf Sand og Ulf Wagner.

«Språkrom» – gå inn – hör – listen – bli i nordisk poetisk realitet

Martin Goldberg

Under sommerkonferansen i Goetheanum vil det være ”Frie tilbud” etter lunsj hvor deltakerne kan velge mellom en rekke tilbud og delta uten forhåndspåmelding.

Et av tilbudene er «Språkrom» som vil foregå fra klokken 14.00 til 16.30. Her kan du gå inn og lytte og komme inn i en nordisk poetisk realitet. De som deler med seg fra de nordiske språkene er: Dorthé Rosendahl (DK), Eila Väisänen (FI), Lilian Goldberg (SE), Yvonne Karsten (FI) og Külli Volmer (EST), Martin Goldberg (NO).

Seks helt forskjellige opptredener
Språkkraften i forskjellige klanger

I språkrommet blir det anledning å ta til seg nordisk tekstualitet, uttalekraft, -dynamikk og – følelse. Dessuten blir det bidrag fra en av de baltiske statenes representant. Tekstenes opprinnelse er mangfoldig. Episk myte men også helt tidsnære lyriske individuelle tekster. Tale-basisen skal lokke frem samtalemuligheter. Det nordiske grunnlaget i dette tilfellet skal skape plass for allmenn-jordisk forståelse. Velkommen inn i Språkrommet.

Dikt av Lilian Goldberg

OFÖDDA SJÄLAR

Jag älskar de ofödda själarna
som väntar i dimman
på att få börja sitt öde.
Jag lever för dem.
För dem gör jag de scener och rörelser,
vars frukter de ska möta, se, plocka, äta, smälta, förvandla.
Blir jag trött,
lyssnar jag i andanom
på de framtida, första skriken

ur deras ljusdrabbade barnalungor.
Se jorden!

POLLINATÖRER SÖKES

Blommorna är synliga tankar.
Kom fjärril! Kom geting! Kom humla! Kom bi!
Ni förflyttar min tankes frömjöl
till stället, där det fulländas.

Årstid följer på årstid utan skillnad,
men tankarna förvandlar tiderna
och drar samman dem till den planet,
som CJL Almqvist drömde om:
JORDENS BLOMMA.

De elva dikter, som jag samlat under rubriken STRÖVTÅG I DEN ETERISKA VILDMARKEN, följer ödet från födelsen i Norden till insikten om dess innebörd. Innebörden framträder i slutdikten OFÖDDA SJÄLAR. Om jag inte trodde, att mina språkformer är laddade med frön till framtida insikter och gestaltningar i ännu ofödda själar, så vore det kärt besvär förgäves att åka till Goetheanum i juli 2015 för att läsa de elva dikterna. Vem som inger mej den tron, visar sej i den näst sista dikten, HÄNDELSER I GÖRNINGEN BLAND GRÄSRÖTTERNA. Den första dikten, SAMTIDIGHET, uttrycker en mening med, att dödahavsruellarna började grävas fram i Qumran, Palestina samtidigt som jag föds i Borås, Sverige. POLLINATÖRER SÖKES är som dikt 2 en eloge till en av mina lärare, CJL Almqvist. Den tredje dikten, LEGAN, och den nionde dikten, CAVATINAN, är båda ett spel jag-du, först omoget, sedan mera moget. I den fjärde dikten vaknar jag upp VID EN GRAFISK TIDPUNKT och sedan följer livsuppgiften i INMUTNINGAR, dikt 5. Att arbeta med sej själv: ATT KOKA EN VAL och att arbeta med världen: STADENS RÖST avslutas med att skolas i ATT TVÄTTA VARANDRAS FÖTTER. Om jag inte hade studerat på Goetheanum, så skulle jag inte ha uppfattat en dikt som en händelse i en eterisk vildmark. För mej är det obegripligt, hur dikt uppstår. När den är där, är det hur lätt som helst att fånga den. Före och efter är det omöjligt.

Snellman-högskolan har årligen ca 150 heltidsstuderande

Yvonne Karsten

Öster om Helsingfors ligger förorten Degerö och på dess yttersta udde, vid det glittrande havet, står Snellman-högskolan. Den organiska arkitekturen antyder genast, att det är frågan om en antroposofisk institution.

Huvudbyggnaden, Konsthuset, inhyser allmänna året, Waldorf-klasslärar – och barnträdgårdslärover utbildningarna samt utbildningen i talkonst och drama. Nere vid äppelträden finns en atelje byggd av halm och lera, där bildkonstlärarna utbildas. Mittemot ateljen ligger högskolans tredje och nyaste byggnad, matsalen, där det varje dag serveras lunch av högklassiga, ekologiska råvaror.

Snellman-högskolan har årligen ca 150 heltidsstuderande. Skolan har sedan 1980 erbjudit tusentals studerande möjligheten att få en modern, waldorf-baserad utbildning. Under det senaste decenniet har högskola lagt stark tonvikt på forskning och byggande av nätverk till högskolor i Finland och utomlands.

Som delaktig i Snellman-högskolans gemenskap har den enskilda studenten dessutom ypperliga muligheter att utveckla sina sociala färdigheter och utveckla tankar kring vad som gör livet på jorden meningsfullt. Högskolan är delvis statsfinansierad, vilket betyder att terminsavgiften kan hållas på en skälig nivå.

Den mest unika utbildningen vid Snellman-högskolan är den fyra år långa skolningen i talkonst och drama. Det finns faktiskt ingen annan institusjon i världen som erbjuder en mångsidig och grundlig ämnesutbildning i talkonst, storytelling, skådespelarkonst och dramapedagogik med Waldorfinriktning.

Vartannat år får 5-8 studerande sitt avgångsdiplom som professionella pedagoger i talkonst och drama. Många flera avlägger kortare helheter inom skolningsprogrammet.

Utbildningen, som startade 1990, har genomgått en ständig utveckling. Från att ha varit en utpräglad konstnärlig skolning, som har gett Finland ett antal fina skådespelare och berättare, har programmet tagit in allt flera element av pedagogik för att ge studenterna en god grund för att arbeta med drama, röst, berättande och dikt i skolor. Dessa färdigheter svarar på ett starkt behov hos nutidens barn att få stöd för sitt språk samt lära sig uttrycka sig själva i ord och gest och lyssna till andra.

Det nyaste ämnesområdet inom utbildningen är tillämpat drama (forumteater, sociodrama, processteater, berättelsesteater mm) och tillämpat berättande (berättande som kan användas till exempel för att stärka sociala färdigheter och lösa upp konfliktsituationer). Vi hoppas att de studenter som genomgår utbildningen får en anseelig mängd arbetsredskap för att jobba som konstnärer och/eller lärare, både inom utbildning och i samhället – var och en enligt sin unika förmåga.

Yvonne Karsten. Lärare vid utbildningen för talkonst och drama vid Snellman-högskolan, www.snellman-korkeakoulu.fi. Kontakt: Yvonne.karsten@snellman-korkeakoulu.fi

Den norske Eurytmihøyskolen i Oslo

Marianne Tvedt

Den norske Eurytmihøyskolen ble grunnlagt i 1983 av Eva Lunde. Den er i dag den eneste fulltids eurytmiutdanningen i Norden og tilbyr en 4-årig akkreditert bachelorgrad. Skolen ligger sentralt i Oslo og holder

til i samme bygning som Rudolf Steinerhøyskolen. Til sammen er det 240 deltids- og heltidsstudenter der. Skolen ønsker å tilby en eurytmiutdanning som gir studentene innsikt i den eurytmiske kunst og setter den inn i en historisk, kulturell, tidsaktuell og samfunnsmessig sammenheng. Utgangspunktet er en erfaringsbasert undervisning.

Den enkelte students kunstneriske og personlige utviklingspotensial tas på alvor, noe som legger grunnlag for en utfordrende og inspirerende læringsprosess. Gjennom personlig utvikling og selvrefleksjon blir oppfølging og veiledning mellom student og lærer et viktig anliggende. Foruten tone- og lydeurytmi undervises det blant annet i språkform-

ing, musikk, scenekunst-, litteratur- og kunsthistorie, antroposofi, filosofi, anatomi, Bothmergymnastikk, drama og lek.

Marianne Tvedt er rektor ved Den norske Eurytmihøyskolen, www.eurytmi.no. Kontakt: dne@eurytmi.no.

Social plasticering

Troels Ussing og Charlotte Prang

Det sociale liv kan være en stor udfordring, og opgaven med at finde hinanden eller forsøget på at finde ud af, hvilken forbindelse vi har til hinanden, glider nemt ud af bevidstheden. Hvad har jeg med dig at gøre? Hvordan kan vi finde hinanden? Hvordan kan jeg få øje på mennesket i dit billede? Hvilke kræfter i mig gør det skjulte menneske hos dig synligt? Hvilke spørgsmål går du

rundt med? Kan jeg gøre dine spørgsmål til mine? Hvordan udvikler vi vores bevidsthed, så vi kan finde hinanden? Hvilke sociale former inspirerer os til at mødes? Hvilke forhindringer må vi overvinde for at finde hinanden? Rigtig mange spørgsmål rejser sig, når jeg gerne vil mødes med dig! Hvordan kan vi øve dette konkret? Gennem samtale, koncentrationsøvelser og plasticering vil vi undersøge, hvordan vi kan finde hinanden, og hvordan vi kan mødes.

Ledelse i og gennem værdifællesskab

Heidi Hansen

Hver eneste dag virker mennesker i antroposofisk inspirerede virksomheder med børnepasning, undervisning, sundhed, fødevarerproduktion, bankvirksomhed mv. Når disse fællesskaber vokser fra nogle få tæt forbundne mennesker i fx en lille børnehave til flere, så vokser behovet for at finde form på helheden. Nogen må påtage sig at udøve ledelse, hvilket bl.a. indebærer at have overblik og arbejde for hele organisationen.

Ledelse betyder både at overholde samfundets regler, at få virksomheden til at arbejde optimalt med sit arbejdsområde, og at rumme den enkelte medarbejders vej i livet inden for helheden. Samt ikke mindst at samtale internt og med kunder (elever, forældre, pårørende, klienter) på måder, der skaber en god dialog og de rette beslutninger. Hvordan forholder moderne ledelse sig til idealer om selvstyrende virksomheder inden for åndslivet, noget som mange antroposofisk inspirerede virksomheder til stadighed tumler med? Stævnet Norden i Goetheanum i 2015 er også en anledning til at spørge, om der mon findes nogle særlige værdier, som karakteriserer

ledelsesarbejdet i Norden, og hvordan disse værdier skaber afsæt og udfordringer for ledelsesarbejdet i de antroposofisk inspirerede virksomheder. Nordisk Råds årbog fra 2005 giver et bud på en samling af fælles nordiske værdier, og hvordan disse værdier giver nordiske lande konkurrencemæssige styrker:

Det nordiske værdifællesskab

- Vi drager omsorg for hinanden (lighed). Vi har veludbyggede velfærdssamfund med en række velfærdssydelser.
- Vi stoler på hinanden (tillid). Det styrker vores evne at være innovative og turde prøve noget andet eller nyt.
- Vi møder hinanden i øjenhøjde (lav magtdistance). Ledelse udøves som en proces i tæt dialog med medarbejdere og deres organisationer. Vi involverer og delegerer ansvar.
- Vi vil have alle med (inklusion). Det giver os en bred og stærk kompetencebase.
- Vi udforsker og tilpasser os vores omgivelser (fleksibilitet). Vi er gode til omstilling.
- Vi drager omsorg for naturen i dag og i morgen (respekt for

naturen). Vi har sans og interesse for bæredygtighed og for at arbejde ud fra et helhedssyn.

- Vi finder mening i arbejdet (protestantisk arbejdsetik). Vi er arbejdsomme og tager personligt ansvar for eget arbejdsområde samt egen effektivitet.
- Vi værdsætter det harmoniske, enkle udtryk (æstetik). Vi har en styrke i forhold til at arbejde med design og funktionalitet.

Kilde: Inspireret af ”Norden som global vinderregion - På sporet af den nordiske konkurrencemodell”, Årbog 2005, Nordisk Råd og Huset Mandag Morgen, kan downloades via www.norden.org.

På stævnet i Goetheanum er der mulighed for at fordybe sig i temaet ”Værdibaseret ledelse i Norden”. Lars Pehrson fra Merkur Andelskasse i Danmark (medlem af Global Alliance for Banking on Values sammen med bl.a. Triodos Bank og GLS Bank) vil som oplæg til samtalen give sit perspektiv på værdibaseret ledelse som det praktiseres i hverdagen i banken. Og herfra formes en fælles samtale i tre dimensioner, nemlig værdibaseret ledelse i forhold til kunder, medarbejdere og samfundet.

Heidi Hansen. Cand. Merc. og helsepraktiker

Lars Pehrson, adm. direktør for Merkur Andelskasse, Danmark.

Økonomiens idékrise

Lars Pehrson

Siden de finansielle markeder brød sammen i 2008, har store dele af verden befundet sig i en tilstand af økonomisk krise. Kriser har vi haft før, og de er blevet afløst af højkonjunkturer, indtil der kom en ny krise. Men denne gang er det, som om vi sidder fast i hvert fald i Europa. Politikere og centralbanker er rådvilde.

Vi overudnytter vores naturgrundlag. Skal vi alle leve som amerikanere eller europæere, har vi brug for indtil flere jordkloder. Samtidig underudnytter vi arbejdskraften – der er 25 mio. arbejdsløse i EU, nogle steder er 50% af de unge arbejdsløse. Hvis de alle skal producere flere varer, hvem skal så forbruge dem?

De fleste politikere, økonomer og journalister taler om samfundsøkonomi, som om økonomien er løserevet fra, hvad der ellers foregår i verden – f.eks. hvilke fysiske grænser miljøet sætter, og som om økonomi handler om penge. Men økonomi er ressourceforvaltning. Pengene er en menneskelig opfindelse, der kan gøre mange processer i økonomien lettere, men pengene ER ikke økonomien.

For at vi som borgere kan deltage i debatten om vore samfunds indretning, herunder ikke mindst økonomien, er det nødvendigt, at vi bliver bevidste om, hvad økonomien egentlig består af. Hvordan skabes værdi? Og hvordan måler vi værdiskabelse? Hvordan forvalter vi samfundets ressourcer? Hvad er penge? Og hvad kan vi gøre med dem? Hvilken rolle spiller bankerne og det øvrige finansielle system? Og er økonomi i det hele taget en eksakt videnskab? I dag er mange fremmedgjorte over for al den snak om økonomi – det virker abstrakt og uden for den enkeltes indflydelse. Men sådan behøver det ikke at være.

Økonomiske grundbegreber er faktisk ret enkle, og når vi først bliver bevidste om dette, kan vi på en helt anden måde danne os vores egne opfattelser ud fra egen indsigt og deltage i samtaler og debatter. Måske tegner der sig også konturer af, hvilke veje vi kan gå for at søge løsninger på problemerne.

I denne workshop vil vi tage fat på de økonomiske grundbegreber på en organisk og virkelighedsnær måde. Det skal understreges, at alle kan deltage – ingen særlige forkundskaber er nødvendige.

Niels Bohrs verden

Niels Bohr og Albert Einstein debatterer kvanteteori i Paul Ehrenfests hjem i Leiden (December 1925). Foto: Wikipedia.

Daniel Håkanson

Den kvantefysikkens verden, som Niels Bohr stærkt bidrog til at klarlægge, viste sig at være en helt anden verden med helt andre naturlove end dem, vi kender. De fleste af os aner ikke, hvor radikalt anderledes denne verden faktisk er, sammenlignet med "vor normale verden", hvor de naturlove, Newton opdagede, gælder. Bohr udtalte: Den, som ikke bliver chokeret over kvanteteorien, har slet ikke forstået den.

Fx påvirker observatørens målinger altid det observerede. Det er ikke nok med, at vi ved vore målinger forvandler ubestemte kvanter - hvor også enkelte kvanter med forskellig statistisk sandsynlighed er i hele kosmos (og giver ophav til sandsynlighedsbølger) - til noget punktuelt og definitivt. Kvanter viser sig for os enten som sandsynlighedsbølger

(eller interferensmønstre) eller som partikler (hvis de overhovedet viser sig). Dette forhold kaldte Bohr komplementaritet). Materiens klassiske naturlove (den newtonske fysik) gælder i vor "normale" verden.

Kvanteverdenen følger statistiske sandsynligheder - hvis vi ikke gennem vore målinger tvinger den til materiel punktualitet. Uden for fysikken og kvantefysikken findes livet, og livet, mente Bohr, følger ikke den klassiske deterministiske fysik eller kvanteverdens statistiske sandsynligheder. Livet kan ikke erkendes, netop fordi det ikke optræder statistisk. Dette er en fundamental tankegang for Bohr.

Vi kan konstatere, at der i kosmos findes materie og energi, som også står i forhold til hinanden på den måde, Einstein viste i sin berømte ligning. Men har vi ikke glemt noget i den ligning? Er der ikke noget tredje derude? I det mindste kender vi til noget...

Vi ved jo, at der findes noget tredje, som muligvis ikke bygger på de andre to, nemlig bevidstheden. Hvor grundlæggende er den? Von Neumann (en pioner i den matematiske formulering af kvantemekanikken) hævder: Universet bygges ikke op af materiepartikler, men af videnspartikler, subjektive, betydningsholdige partikler i bevidstheden.

Jeg kan dog forestille mig, at Bohr også så bevidstheden - ligesom livet - liggende uden for fysikkens rækkevidde.

Kan mennesket gennem det potentielt ubestemte i sin tænkning få det materielt deterministiske, eller de statistiske sandsynlighedsbølger til på en måde at genopstå som en nyskabelse ud fra denne bevidsthed? Tænkningens resultater behøver ikke tage hensyn hverken til fysikkens determinisme eller statistikens sandsynligheder, men kun til tænkningens egne love.

Så langt vil vi nok ikke gå i foredrag og workshops, men Trond Skaftnesmo og undertegnede vil holde os til udgangspunktet, den kvanteverden, som Bohr opdagede, og som i sin radikale forskellighed skabte kontroverser med fx. Einstein, som på mange måder, til trods for sine relativitetsteorier, lå nærmere den gamle konventionelle klassiske fysik, der hævdede som sin trobekendelse, at den virkelige verden lå derude, uafhængig af observatøren og dennes bevidsthed.

Vi vil her og i vore workshops tage afsæt i Bohrs personlighed, sådan som den ikke mindst viser sig i de mange anekdoter fra hans liv. Hans svar og hans adfærd er ofte dybt individuel. Kan vi leve os ind i et menneske, der giver sådanne uventede og rammende svar?

I workshoppen deltager Johannes Kühn, seksjonsleder Naturvidenskabelige seksjon Goetheanum (CH), Trond Skaftnesmo (NO), Daniel Håkanson (SE).

Tycho Brahes verdensbillede Hvad er sandhed set ud fra den moderne naturvidenskabs standpunkt?

Søren Toft

Efter 21 års omhyggelige observationer af stjernerne og planeterne fra øen Ven mellem det nuværende Danmark og Sverige, konstruerede Tycho Brahe omkring år 1600 et verdensbillede, der tog stilling til det dengang meget kontroversielle spørgsmål, om verden var heliocentrisk eller geocentrisk?

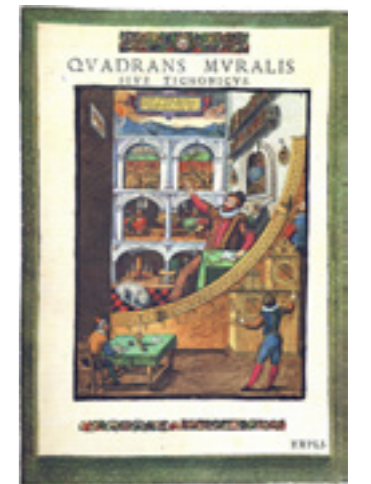
Dette er ikke et videnskabeligt spørgsmål i dag, men måden, som Tycho Brahe tog stilling til spørgsmålet på, viser en meget smidig tankegang. Det verdensbillede, man i dag kalder det tychoniske, har jorden som centrum for månens, solens og stjernernes bevægelse. De øvrige planeters bevægelse har centrum i solen.

Tycho Brahes tankegang er blevet betegnet som fødslen af den moderne naturvidenskabelige tankegang. Den satte spørgsmålstegn ved den statiske sandhed.

Som bekendt undervises der ikke i det tychoniske verdensbillede i dag,

når man vil beskrive naturvidenskabens stilling. De spørgsmål, man stiller er anderledes end i år 1600, og den sandhed, man søger, er anderledes. Det er det karakteristiske for den naturvidenskabelige tankegang. Sandheden skal ses i tidens kontekst, og derfor må man ikke forlange, at den er statisk. Spørgsmålet om sandheden er naturvidenskabens udfordring. Tycho Brahe er et karakteristisk eksempel netop på det.

Søren Toft. Lærer i astronomi, fysik og matematik i den offentlige videregående skole, Danmark.

Brahes kvadrant, som viste stjerners position i grader og bueminutter. Illustration: Wikipedia.

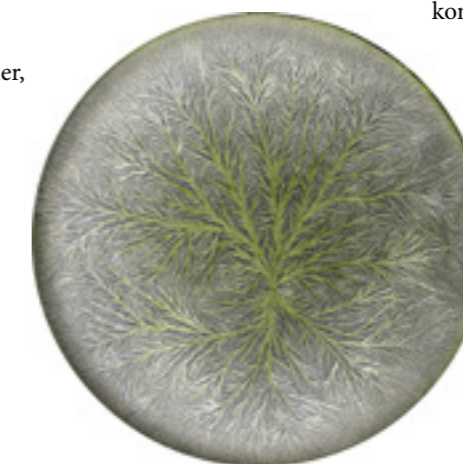
Biokrystallisations-metodens baggrund, anvendelse og potentiale

Jens Otto Andersen

Biokrystallisations-metoden blev udviklet af E. Pfeiffer, ud fra en direkte impuls fra Rudolf Steiner, som en metode til at undersøge livskræfter i laboratoriet. Det karakteristiske ved metoden er, at 'output' ikke er tal, men billeder, i praksis krystal-strukturer. Billederne opstår i mødet mellem saltet kobberchlorid og safter/ekstrakter af grøntsager, frugt, mælk o.a. Billederne afspejler, i hvilken grad saften/ekstraktet kan præge det uorganiske salts krystaludtryk med sit organiske 'Gestalt-udtryk'.

Den 'billedskabende' (ty. 'bildschaffende') metode har vist sig værdifuld til at afspejle bl.a.: a) graden af modenhed i grøntsager og frugt; b) virkningen

af forarbejdning på råvarers kvalitet; c) forskelle mellem konventionelle, økologiske og biodynamiske afgrøder og produkter; og d) den negative virkning af opvarmning (autoklavering) og mikrobølger (mobiltelefon-stråling) på homøopatiske D30 potenser.

Biokrystallisations-billede af karsespirer.

Ved sit billedsprog kan metoden inspirere den nutidige naturvidenskab. Metoden inviterer til at arbejde fænomenologisk, kvalitativt og helhedsorienteret med naturens fænomener, frem for analytisk og kvantitativt.

Jens-Otto Andersen er forskningsleder ved Biodynamisk Forskningsforening i Danmark.

En mysterieimpuls i Norden

- livets og materiens gåde

Anders Høier

Overalt i Skandinavien har forholdet mellem land og vand en overordentlig stor betydning. Øer omskyllet af vand, søer, dybe fjorde, åer og elve giver mulighed for et møde mellem det faste og det flydende! Store personligheder, klarsynede, der i ældre tider sendte impulser ud fra mysteriernes verden, oplevede dette spil af kræfter og kunne derfor hjælpe udviklingen videre ud fra deres oplevelser af det væsensagtige i elementernes kræfter, det levende, de æteriske kræfter.

Det arbejde, der var virksomt i Norden, var af en hel anden karakter end den sydlige mysteriestrøm f.eks. i Ægypten! I Norden stod mennesket i oplevelserne af kræfterne ude i naturen, ved træerne, ved kilden eller ved havet og ikke i et lukket rum i templet eller i pyramiderne.

I de forskellige mysterier i Norden f. eks. De Jyske Fødselsmysterier, der

var virksomme på den halvø, som forbinder Norden med Europa, var fødslen og dermed døden centrale oplevelser. Ved at søge at forstå fortiden vil vi i vor tid bedre kunne nå til en oplevelse af, hvordan vi hjælper til med at danne kulturfornyende impulser.

De tre foredrag som Rudolf Steiner holdt i København 1911, ”Mennesket og menneskehedens åndelige ledelse” (GA 15), kan med sine mange impulser ses som en fortsættelse af den gamle mysterietradition. Her omtales bl.a.: Hvad lever der i det lille barn? Hvem står bag menneskets åndelige ledelse? Hvad er virksomt bag kulisserne i åndslivet i vor tid, og hvad er materialismen?

I åndshistorien er fødselskræfterne og dermed dødskræfterne altid centralt placeret. De to porte, fødsel og død må nødvendigvis føre til et møde med gåden: Hvordan kan det åndelige tage bolig i det jordiske, i materien? Også her er vi i dag udfordret, hvad er stof, hvordan finder vi en vej til at forstå materien?

Overnight

- work with the «after-image»

Raili Hake, Pia Teckenberg-Jansson, Maria Sannamo

År 2012 – ett år efter Ålands-konferensen – samlades en grupp på 10 människor från Norden i Geta på Åland för en kontemplativ vecka. Före träffen hade vi valt ut ett vackert ställe i den natursköna skärgården, där hav och himmel möts och den åländska röda graniten är starkt närvarande. Här kunde deltagarna göra långa promenader i stillhet och hitta sin ”egen plats” i naturen. Denna plats besöktes sedan dagligen under veckan för att iaktta det eteriska spelet i samklang med himlen och vattnet.

Vi bodde tillsammans i två hus en hel vecka, för att i minst fyra dagar och tre nätter kunna öva medveten närvaro i naturen, i samvaron, det konstnärliga och det gemensamma arbete. En övning var t.ex. att fem människor lagade mat tillsammans under tystnad. Då kunde man starkt känna samhörighet och lugn. Vi kom in i ett gemensamt tidsrum där allas göromål blev till ett gemensamt görande i samma tid och rum. En kärleksfull handling till allas väl.

Att vara djupt förankrad i sig själv är att vara inkarnerad ända in i sin vilja. Då kan den uppåtriktade kraften lyfta den belysta viljan till hjärtekrafterna och lysa utåt. Att ha tid för efterbilder, att vara närvarande också i efterbilderna, kan hämta insikter in i det erfarna. Det nya inom det sociala emellan människor blir synligt, när man vågar på det här sättet i varandet ta kontakt med sitt inre i samklang med det yttre.

Nu sommaren 2015 fortsätter vi, eller i alla fall tre av oss, med dessa övningar i Goetheanum. Där bjuder vi in fler människor att delta i denna övning tillsammans i en workshop kallat ”Overnight”. Att arbeta i efterklang.

Den här gången, i stället för en lugn naturskön skärgård där man kunde vara helt ensam med stillheten, är vår omgivning Goetheanum och dess landskap, medan det pågår en nordisk konferens med många människor och en mängd händelser under dagarna. Klarar vi av att genomföra våra övningar mitt i allt detta? En buddistisk lama har sagt: ”att meditera i en grotta under åratat är värdefullt, men verkligt mediterande är att kunna meditera även mitt i torgets vimmel”.

Kan jag mitt i ”vimlet” hålla mig närvarande ens för en kort tid på min ”hemliga” plats? Så att jag känner mig lugn och kan ta till mig det som den stunden och platsen just då vill säga. Har jag viljekraft att genomföra detta under tre dagar? Kan jag skala bort allt annat i den stunden?

Till övningen hör att under kvällen – innan man somnar – efter alla dagens upplevelser, ännu försöka hämta upplevelsen på den ”hemliga platsen” så levande som möjligt in i sitt hjärta, så att den kan klinga in i natten. Sedan träffas vi nästa morgon klockan 8, då vi tillsammans lyssnar oss in i dagens ton och skala samt gör eurytmi till det som natten har hämtat till oss. På söndagen kan vi förhoppningsvis ha lite extra tid tillsammans för att dela med oss av det som vi har fått upplevt under dessa dagar och nätter.

I workshopen medverkar Maria Sannamo, Pia Teckenberg-Jansson och Raili Hake. Vi välkomnar andra som har viljan att öva detta med oss. Viljan är det enda som behövs. Vårt första möte äger rum torsdag 30 juli före själva konferensen. Tidpunkt och plats meddelas senare. Till sakens natur hör att vi inte kan vara en alltför stor grupp och deltagarantalet begränsas till högst 12 personer. Frågor kan ställas till Raili Hake, email: raili.hake@vardilivet.ax.

Rudolf Steiner och den Fria Högskolan för Antroposofi

Göran Nilo

Sedan Rudolf Steiners tidiga barndom var det andliga en självklar del av hans existens. Där kände han sig säkert förankrad, något han gav många exempel på i självbiografin Mitt liv. Att på naturvetenskapens arena och med dess begreppsapparat kunna bevisa existensen av det andliga blev ett tydligt livsmotiv. Detta är källsprånget till hela den antroposofiska kulturimpulsen.

Låt oss ta ett exempel: Julius Schröer var en av Steiners viktigaste lärare under högskolestudierna i Wien på 1880-talet. Schröer hörde tydligt hemma i den tyska idealistiska filosofiströmningen dit Fichte, Schelling och Hegel m fl räknas och framförallt Goethe blev hans fördjupningsområde. Den unge Steiner beskriver hur de filosofiska idealisterna och i synnerhet Schröer uppfattade realismen i idéerna och hur hans egen upplevelse av idéer avvek från detta. Schröer upplevde idéerna som reala och som själva drivkrafterna i existensen. De varseblevs i den tänkande människans medvetande. Rudolf Steiner upplevde idéernas existens från den andliga världens horisont, således hur idéerna ter sig ”från andra sidan”. Han jämförde idéerna med färgens existens i sinnevärlden. Färg uppstår när ljusets flöden hejdas av sinnevärldens ting, när ljusflödet stoppas upp. Så uppfattade Steiner idéerna som den andliga världens hejdade sken, han såg således bakom idéerna, såg hur de uppstod och vad de var uttryck för, nämligen det reallt andliga, vars ljusflöden hejdas av det mänskliga medvetandet. De filosofiska idealisterna genomskådade upplevelsemässigt aldrig helt deras egentliga väsen. Med Rudolf Steiners egna ord:

”Schröer var idealist och idévärlden som sådan var för honom det som utgjorde drivkraften till naturens och människans skapande verksamhet. För mig var idén som sådan skuggan av en till fullo levande andlig värld. Jag tyckte att det var svårt att för mig själv klargöra skillnaden mellan Schröers och mitt tänkesätt. Han talade om idéer som drivkraften i historien. För honom var idévärlden levande. För mig fanns andens liv bakom idéerna och dessa var bara andens återspeglning i människans själ. Jag kunde vid den tiden inte komma på något annat ord för mitt tänkesätt än ”objektiv idealism”. Därmed vill jag säga att det väsentliga i idén inte är att den manifesteras i det mänskliga subjektet, utan att den visar sig i det andliga objektet ungefär som färgen visar sig på de fysiska objekten, och att människans själ – subjektet – varseblir den i det andliga objektet, liksom ögat varseblir färgerna på en organism.” (GA 28 Antroposofiska Bokförlaget 1981)

Den antroposofiska kunskapsvägen och den Fria Högskolan för Antroposofi. Från början av 1900-talet beskriver Rudolf Steiner hur man kan öva sensibiliteten för den av honom själv upplevda andliga verkligheten i form av en kunskapsväg. Dels publicerade han böcker med detta tema, framför allt: Andlig skolning - Hur uppnår man kunskap

om de högre världarna. Men han grundade också inom det Teosofiska Sällskapet en första version av en esoterisk skola som existerade fram till Första världskrigets utbrott. Efter en ca 10-årig paus instiftade han i samband med det så kallade Julmötet 1923/24, Den Fria Högskolan för Antroposofi. Steiners första version av regelrätt esoterisk skolning anslöt till och förde vidare urgamla mysterietraditioner. Den andra versionen - Den Fria Högskolan - är fröpunkten för det man kan kalla De Nya Mysterierna, där redan inträdesvillkoren är anmärkningsvärda i förhållande till tidigare mysterietraditioner. I de gamla mysterierna blev adepten underställd andras omdömen rörande om man nått den mognadsgrad som berättigade ett inträde.

I vår tids mysterieväsen, Den Fria Högskolan för Antroposofi, blir man uppmanad att själv, i all frihet, göra denna bedömning. Rudolf Steiner uttryckte det så: har man varit medlem i Allmänna Antroposofiska Sällskapet minimum 2 år - den tid han uppfattade som adekvat för att ha möjlighet att bekanta sig med antroposofins grundbegrepp - kan medlemmen ta steget till eget ansvarstagande för antroposofin, nämligen att representera antroposofin i världen. Representera den på det sätt individen enligt sina karmiska förutsättningar kan och ur den position, från den platsen på jorden, han/hon lever och verkar. Här finns inga allmänna normer och regler för hur detta ska gå till, inga påbud. Man har inget specifikt att leva upp till, förutom att lyssna på sitt eget innersta väsen.

Detta helt egna fria beslut är den egentliga inträdesbiljetten. Ansökan ställs till styrelsen för det Allmänna Antroposofiska Sällskapet i Dornach, Schweiz. Det finns bara ett ytterligare villkor. Man ska kunna förklara sig beredd att säga ja till att skolans ledning utövas av styrelsen i det Allmänna Antroposofiska Sällskapet med säte i Dornach.

Vill man ta steget att individuellt ansvara för den antroposofiska kulturimpulsen är man välkommen att delta i de så kallade klasstimmarna som i sig består av 19 olika mantriska grupper som interpreteras för de församlade klassmedlemmarna, antingen i Steiners egna ord eller genom den klassansvariges egna muntliga utläggningar. En särskild kvalitet ligger i att höra detta tillsammans med de andra, snarare än att nöja sig med det egna mediterandet. Det gemensamma upptagandet av det andliga innehållet kan upplevas som en förhöjd möjlighet till att närma sig det väsensartade bakom orden. Så kan intrycket uppstå att man gör denna gemensamma ansträngning för den stora helhetens skull, snarare än att göra något för den egna andliga utvecklingen. Helt säkert är bägge aspekterna adekvata, men i vår tid är det inte svårt att uppleva att det är en framgångsfaktor att prioritera de mest optimala arbetssätten för att den antroposofiska kulturimpulsen ska få en genomslagskraft.

Den Fria Högskolan för Antroposofi benämndes av Rudolf Steiner som Mikaelsskolan på jorden.

Rudolf Steiner og Ita Wegman i Norden

Sissel Jenseth

”Antroposofien i Norden – Fem land i samarbeide” utkom 2008. Da var det 100 år siden Rudolf Steiner første gang besøkte de nordiske landene. Boken viser hvordan antroposofisk kulturarbeid har utviklet seg gjennom samarbeide over landegrensene. De nordiske sommerstevner ble en viktig inspirasjonskilde for det som skulle realiseres i praksis innenfor steinerskoler, helsepedagogiske hjem, jordbruk, arkitektur og kunstneriske virksomheter. Samarbeidet ble særlig forsterket mot slutten av 1940-tallet. Da begynte en lang rekke av nordiske sommerstevner – det første i 1949. Arrangementet i Goetheanum 2015 vil skje 66 år senere.

”Antroposofien i Norden” er utgitt på Antropos med Oddvar Granly og Oskar Borgman Hansen som redaktører. Kapitlene i boken er: Nordiska antroposofiska sommarmöten; Kronologisk oversikt over sommerstevnene; Rudolf Steiner og Norden herunder: Steiners i Sverige, Danmark, Norge og Finland, samt Antroposofins väg på Island; 30 år Nordiskt waldorflärlärmöte - en krönika; Biodynamisk odling - en kulturgärning för liv; Utviklingen av antroposofisk helsepedagogikk og medisin i Norden; Fra det nordiske bidrag til utvikling av arkitektoniske og sosiale former; Från vaner och aser till den eteriske Kristus - ett försök att förstå vart världen är på väg;

Rudolf Steiner og Marie von Sivers foran Gol Stavkirke på Norsk Folkemuseum på Bygdøy. Foto: Ole Reitan.

Kronologisk oversikt over Steiners foredrag i Norden. Artikkelforfattere er Göran Fant, Oskar Borgman Hansen, Terje Christensen, Esa Ristilä, Guðjón Árnason, Guðfinnur Jakobsson, Bengt Ulin, Berit Löfström, Bente Edlund, Arne Enge, Morten Gunge og Frans Carlgren.

Rudolf Steiners første foredragsbesøk i Norden skjedde fra 28. mars til 8. april 1908. Han holdt 20 foredrag i 7 byer i Sverige, Norge og Danmark. Dette var den første av 13 Norden-reiser frem til 1923.

Rudolf Steiner i Danmark

I 1908 kom Rudolf Steiner på sin første foredragsreise til Skandinavia. D. 28. marts holdt han sine to første foredrag i Lund. Fra d. 29. marts til d. 6. april holdt han nu yderligere 15 foredrag i Malmö, Lund, Stockholm, Uppsala, Stockholm, Oslo og Gøteborg. D. 7. og 8. april holdt han sine tre første foredrag i København. Det offentlige foredrag havde som titel «Theosophie, Religion und Wissenschaft», og Berlingske Tidende bragte et referat af foredraget: ”I Koncertpalæet talte den tyske Teosof Dr. Rudolph Steiner, en yngre, ekstatisk mørk Herre, i Tirsdags om denne stærke og voksende aandelige Bevægelse: Tiden er splittet. Videnskaben drager til sin Side, Religionen til sin. Følgen er en Spaltning i Samtidens Sind. De fleste moderne Mennesker er enten afstumpede, uden dybere Interesse eller usikre og fulde af Angst.

Videnskaben har udført et uhyre og betydningsfuldt Arbejde, men den lukker altfor ofte Øjnene til for det, som ikke fysisk lader sig maale og konstatere. Overfor den stiller vi vor Vished, de Indviedes aandelige Oplevelser. Det er Fablen om igen med den Blindfødte, som benægter Lyset og Farverne og Glansen, fordi han ikke har set det selv. Men Lægen opererer ham og se — Lyset og Farverne og Glansen vælder ham i Møde.

Videnskaben har genialt opdaget for os Solsystemer og den uhyre Verden, ja, den Kant-Laplaceske Teori viser os Verdens Tilblivelse. Men naar den anbringer Oliedraaben i Glasset og naar en Naal svirrer den rundt og saaledes viser Verdenernes Opstaaen og Kredsen om hverandre, saa glemmer den Haanden, som snurrer Naalen rundt. Med et Paradox kunde man sige, at Videnskaben, Aanden, konstaterer, undersøger, husker alt — og glemmer bare sig selv. [...]”

Rudolf Steiner i Norge

7.-21. juli 1908 var det bare Norge som Rudolf Steiner gjestet. Et enkelt foredrag var henlagt til en av øyene i Oslofjorden ellers fant samtlige steder på Nordstrand middelskole. I et senere nummer av Teosofisk Tidsskrift har Richard Eriksen adskillig å berette både om og omkring foredragene: [...] «i denne skjønne Egn med dens herlige Luft, dens duftende Granholter og dens stemningsfulde Landskaber – opfyldte af en række mægtige Udsigtspunkter over Kristianiafjorden med dens vakre Øer – havde der samlet sig en hel liden international teosofisk Sommerkoloni. Det var ikke bare de tre skandinaviske Lande, som var repræsenteret; men i Dr. Steiners Fodspor fulgte adskillige Udlændinge, som havde lært hans enestående Egenskaber

Rudolf Steiner i Norge 1908. Foto: Ole Reitan

som åndelig Lærer at kjende, og tilslut viste det sig, at ikke mindre end ni Nationaliteter var repræsenteret i Doktorsens Tilhørerskare.»

Foruten Eriksen omtalt den russiske kunstner Margarita Woloschin begivenheten i hennes erindringsbok Die grüne Schlange: «En gang skulle foredraget finne sted på en øy. Det traff seg da slik, at jeg sammen med ham og frøken von Sivers krysset fjorden. Et barn satt ved åren. Det slo meg at Rudolf Steiners ansikt i det klare lyset var ganske anderledes enn den natur han var omgitt av. Jeg måtte tenke på kull og diamant. Derimot var ansiktet til frøken von Sivers i dets paradisiske blomstring vevet av de reneste elementer i naturen omkring: solens gull, himmelens og vannenes blå, sartheten til den nordiske rose som hun just holdt i hånden, alt fant man igjen, føyet sammen til en kvinnelig skjønnhet. Alltid når jeg så disse to menneskene ved siden av hinannen hadde jeg følelsen av at to helt forskjellige verdener møttes i denne tveklang. (...) Jeg hadde behov for å få en samtale med Rudolf Steiner igjen. Det levde mangt et spørsmål i meg. Forst og fremst ventet jeg av Steiner å få videre anvisninger for meditasjonen. Men først ville jeg høre hva han ville si meg.

Klokken 12 var jeg i «det hvite hus» hvor dr. Steiner bodde. Han førte meg ut på verandaen, hvorfra man mellom furutrærne så den solbelyste fjorden. «De setter vel pris på å sitte her?» spurte han. «Hvordan liker De Dem her?» Jeg sa hvor begeistret jeg var for denne natur. Han: «Her kan man ennå, især mot aftenen, se de gamle gudenes skikkelser, her skremmes de ikke bort av de materialistiske mennesketankene og teknikken!...» »

Rudolf Steiner i Sverige

I Sverige møter Rudolf Steiner signaturen Huglek i Aftonbladet (9.6.1913): «I en liten salong på Strand Hôtel träffa vi den berømde tyske vetenskapsmannen, dr Steiner, som allmänt kallas antroposofernas ledare. Han tycks vara omkring femtio år, mörk, med markerade drag och själfulla, bruna ögon. Rösten är välljudande och talet understrykes då och då av en energisk handrörelse. «Orsaken till mitt utträde ur teosofiska samfundet! Det enkla skälet att jag alltid intagit en självständig ställning. Det är icke längre sedan än år 1901 som jag kom att sluta mig till teosoferna. Orsaken till detta var, att jag detta år utgav ett arbete om mystiken, vilket kom de ledande inom teosofien på tanken, att mina idéer kunde förenas med deras i gemensamt arbete.

Sedan jag blivit medlem av samfundet kom jag dock allt mer och mer till insikt om, att jag icke passade där. Jag arbetar på vetenskaplig grund, och det är mig omöjligt att betrakta vad som sker inom sällskapet ur vetenskaplig synpunkt. Det blev naturligtvis konflikter, och då jag icke ville uppgå min självständighet och underkasta mig sådant, som jag icke trodde på, blev jag som kättare utstött ur samfundet. Detta skedde i början av detta år. Det har talats mycket om detta mitt utträde, många falska utläggningar ha gjorts, men sanningen är i detta fall den förklaring jag nu givit. Teosoferna tåla ingen självständig mening, fast de påstå, att så är förhållandet – underkastelse eller kättarens lott. Så var det ju också förr inom kyrkan», tillägger dr Steiner med ett litet leende.«Det antroposofiska samfundets

Ita Wegman på Island 1936. Ita Wegman Institut, Arlesheim, Sveits.

verksamhet?» «Det är en korporation, som arbetar helt och hållet på vetenskaplig grund och som ej fäster avseende vid tron på en hel del fastslagna trosartiklar»

Rudolf Steiners i Finland

Fastän de finländska antroposoferna träffade Rudolf Steiner, är det få som har beskrivit sitt möte med honom i Helsingfors 1912. Men författaren Kersti Bergroth beskriver i sin bok Löytöretki sitt möte med Steiner: «Under hela mitt liv har minnet av denna stund varit som ett andligt centrum för mig, från vilket allt fler nya intryck har strömmat.» (fritt översatt). Rudolf Steiner tog emot Kersti Bergroth i sin ateljé i Dornach. «Allt i ateljén var enkelt och återhållsamt», Kersti Bergroth skulle ha velat säga anspråkslöst, «men Steiners imponerande personlighet tillåter inte ett sådant ord». «Jag bär som ett dyrbart minne för livet, att jag har fått diskutera med en sådan människa, som jag anser vara en stor givare av utvecklingsimpulser, en av vår tids viktigaste tänkare... Jag förmådde inte ställa några riktiga frågor», berättade Kersti Bergroth om sitt möte med Rudolf Steiner och fortsatte: «Jag var Parsifal, der reine Thor. Men Rudolf Steiner kan besvara oställda frågor med några sakliga fraser, som jag igen och igen under mina studier har begrundat.»

Ita Wegman på Island

Sesselja Hreindís Sigmundsdóttir åker till Stuttgart och sen videre till Schweiz och får praktikplats hos Ita Wegman på Sonnenhof. Sesselja är där med flera markanta personligheter från olika länder, och Wegman råder dem till att grunda egna initiativ på orter de kjenner sig förbundna med, så Sesselja åker till Island på våren 1930 og grundar första läkepedagogiska hemmet i Norden, Sólheimar. Det första utanför Tyskland/Schweiz. Ur økonomisk synpunkt har man ansett att Island og Irland är de fattigaste länderna i Europa i modern tid fram till andra världskriget. Omständigheterna är klart mycket svåra; en 28-årig kvinna börjar arbeta med utvecklingsstörda barn på en avlägsen gård. Inget annat arbete med utvecklingsstörda är då igång på Island. Man vet inte så hemskt mycket om hur det hela har utvecklet sig. Rudolf Steiner kom aldrig till Island, men Ita Wegman kom på besök till Sólheimar 1936. Sesselja bygger opp Sólheimar med ringa yttre medel, en sterk inre glöd og hjelp av medarbeidere från kontinenten. De flydde eller blev satta i fängelse av britterna när de ockuperade Island 1940.

Antroposofien i Norden - Fem land i samarbeide
Oddvar Granly, red.

Antropos, ISBN-13 9788279400714

Det er utarbeide en egen arkitekturguide for Dornacher-kolonien, samt brosjyre og skiltede rundturer med ulike fargekode. Foto: Sissel Jenseth.

Goetheanum og omgivelsene

”The Goetheanum - A Guided Tour Through the Building, Its Surroundings and Its History” av Hans Hasler er utgitt både på engelsk og tysk. Guideboken gir en fin innføring i Goetheanum, de ulike salene, vinduene og rommene i bygget. Boken har også en gjennomgang av de viktigste husene rundt Goetheanum, omgivelsene og turveiene oppe på Dornacher-høyden. Felsli – den sirkelformede plassen rundt treet – ble utformet av Rudolf Steiner. Herfra har du med utsikt mot Birs dalføret. Urnelunden for Rudolf Steiner, Marie Steiner og Christian Morgenstern, ligger under høye furutrær mellom Goetheanum og Rudolf Steiner Halde. Skulpturen er utformet av Wive Larsson fra Sverige. The Goetheanum – A Guided Tour Through the Building, Its Surroundings and Its History, er utgitt på Verlag am Goetheanum, 2010, og er på 96 sider.

Under konferansen kan man bli med på de ordinære guidede turer i Goetheanum i tiden etter lunsj. Tidspunkt og språk vil bli oppgitt på konferansen.

Dornacher antroposofier koloni

Arkitekturguiden Die Dornacher Anthroposophen-Kolonie kom i 2011, og boken presenterer mer enn 180 Goetheanum-bygninger, boliger og hus i umiddelbar nærhet til Goetheanum, de fleste i Dornach og noen i Arlesheim. Boken gir også bakgrunnstoff om Goetheanum-høyden, antroposofisk byggestil, Rudolf Steiner og organisk arkitektur. Boken tar også for seg det første og annet Goetheanum. I tillegg presenterer den fire rundturer til de viktigste bygningene, inkludert alle som er tegnet av Rudolf Steiner. Rundturene er skiltet med ulike fargekoder og en brosjyre er også utgitt som gir oversikt over husene. For mer informasjon, se www.maryon.ch/foundation/die-dornacher-kolonie. Her presenteres også en film om Dornacher-kolonien og utgi-

velsen av arkitekturguiden. Jolanthe Kugler er redaktør for Architekturführer Goetheanumhügel. Die Dornacher Anthroposophen-Kolonie. Boken er utgitt på Niggli forlag, 2011. Den er på tysk og har 210 sider.

Ita Wegmanklinikken og Sonnenhof

Kun en kort spasertur fra Goetheanum ligger Ita Wegmanklinikken og Lukas Klinik i Arlesheim. Sykehuset har en vakker hage, apotek og servering i sykehuskaféen. I parken ligger huset som Rudolf Steiner tegnet til Ita Wegman.

Bak Domkirken i Arlesheim ligger Sonnenhof, som ble etablert av Ita Wegman på 1920-tallet. Her kan du gå gjennom den vakre hagen med utsikt mot Eremitage. Til Arlesheim kan du følge rundtur 4 som også går innom Weleda AG.

Eremitage

I landskapsparken Eremitage i Arlesheim ligger slottet Birseck, godt synlig fra Goetheanum. Området skal i følge Rudolf Steiner være et gammelt innvielseslandskap og det er flere myter og fortellinger knyttet til området. På 1700-tallet ble det utformet som et stort engelsk parkanlegg i romantisk stil, og her finnes grotter, kunstige innsjøer med fisker, foss og mølle. Parken ble åpnet for besøkende i 1785. Slottet Birseck er åpent for publikum sommerstid, se www.ermitage-arlesheim.ch.

Slottsruinen Dorneck

Fra Eremitage kan du følge en turvei gjennom skogen og videre på lokalvei til Slottsruinen Dorneck fra 1050. Her foregikk det siste slaget mot Østerrike i 1499. I slaget mot franskmennene i 1798 ble slottet ødelagt. Like ved ruinen ligger Restaurant Schlosshof. Her oppe har du panoramautsyn over Dornach.

Påmelding sommerkonferansen

Sommerkonferansen ”Norden i Goetheanum – Goethanum i Norden”, fra torsdag 30. juli til søndag 2. august 2015, arrangeres av Det allmenne antroposofiske selskap ved Goetheanum i samarbeid med de nordiske landsselskapene.

Påmelding skjer direkte til Goetheanum resepsjonen (Empfang) og helst via nettet, se www.goetheanum.org/Norden.6740.0.html
Registreringen starter i løpet desember/januar.

Betaling skjer med kredittkort Visa eller MasterCard. Eller når du henter billettene i Goetheanum-resepsjonen ved ankomst.

Påmelding kan også skje per post, faks, telefon, e-post til:
Goetheanum Empfang, Postfach, CH-4143 Dornach
e-post: tickets@goetheanum.org
Tlf. + 41 61 706 4444, faks + 41 61 706 4446.

Påmeldingsfrist er 16. juli 2015.

Pris for deltakelse uten måltider

150 CHF er redusert pris for alle deltakere fra Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige. (Det er også prisen for studenter, skoleelever, ufør, pensjonister, arbeidsledige m fl. Det gis ikke ytterligere reduksjon for Norden).
210 CHF er ordinær pris.

Pris for deltakelse inkludert måltider

260 CHF inkl 2 x lunsj, 3 x kveldsmåltid (gjelder kun deltakere fra de nordiske landene, samt studenter/senior/ufør m fl).
320 CHF er ordinær pris inkl måltider.
45 CHF i tillegg for frokost (3x).

Påmelding til workshops

Skriv nummer på ønsket workshop, men også et annet og tredjevalg av workshop. Disse benyttes hvis førstevalget allerede er fulltegnet eller det ikke er nok påmeldte slik at workshopen blir avlyst. Hvis både første, andre og tredje valg er fulltegnet, vil Goetheanum søke å kontaktes deg.

Språk

Konferansen holdes på de nordiske språkene samt noe på tysk og engelsk. Kryss av hvis du trenger oversettelse til engelsk / tysk / dansk / svensk / finsk.

Parkering ved Goetheanum

21 CHF for parkeringstillatelse under konferansen.

Enkel gruppeovernatting på madrasser på gulvet

30 CHF (3 netter fra 30. juli til 2. august 2015).
Kun begrensede plasser. Ta med sovepose og laken.

Avbestillingsforsikring

5% av de totale kostnadene (10 CHF minimum).
Se avbestillingsvilkår www.goetheanum.org/6025.html.

Reise

Det enkleste er å reise med fly til Zürich Flughafen og med tog fra flyplassen direkte til Basel SBB. Det går et tog direkte til Basel hver time (tar 1 time og 20 minutter). Det er også mulig å fly til Basel Mulhouse Freiburg flyplass, som ligger i Tyskland. Toget fra København til Basel tar litt over 11 timer og innebærer et bytte i Hamburg.

Goetheanum. Foto: Goetheanum.

Fra Basel SBB går det lokaltog til Dornach/Arlesheim og trikk nr 10 (holdeplass ved Basel SBB) til Dornach/Arlesheim. Gangvei til Goetheanum opp Arlesheimerweg.

Overnatting

Guest Houses og Goetheanum Accommodation. Pris for overnatting er cirka 50 CHF. Kontakt: zimmer@goetheanum.ch eller telefon +41 61 706 44 45.
Haus Friedwart www.friedwart.ch. Priser fra 75 CHF. Ca 5 min gange fra Goetheanum.
Begegnungszentrum, priser fra 30 CHF, ca 10 min gange fra Goetheanum. Kontakt: friedwart@goetheanum.ch.

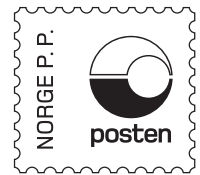
Klosteret i Dornach har overnatting fra 75 CHF og ligger like ved togstasjonen Dornach-Arlesheim, www.klosterdornach.ch.
Det finnes også flere hotell i Dornach og Arlesheim i gangavstand.

Ved overnatting i Basel på Vandrerhjem eller hotell får gjestene gratis trikkekort som kan benyttes på trikken til Dornach. Trikketuren tar ca 20 minutter.

Kontakt i Norden

Trenger du hjelp og mer info angående påmelding, kontakt.
Norge: Sissel Jenseth, asn@antroposofi.no, +47 975 63 875.
Sverige: Mats-Ola Ohlsson, mats-ola@antroposofi.nu
Danmark: Charlotte Prang, charlotte@playscapes.dk
Finland Liitto: Lena Westergren, leena.westergren@antropos.fi, +358 40 5112062. Finland svenskspråkig:
Raili Hake, raili.hake@vardilivlet.ax, +358 40 6733273.
Island: Sigfús Guðfinnsson, braudhus@isl.is

B ØKONOMI
ÉCONOMIQUE

Nordens oppgave

Oskar Borgman Hansen
Hentet fra boken "Antroposofien i Norden"

Dornach: Da bygningen under opførelsen i efteråret 1914 er kommet så vidt, at salen kan betrædes og betragtes i de endelige former i store træk, er Verdenskrigen brudt ud. Til de medarbejdere, som nu beundrer salen, da stilladser er fjernede, holder Rudolf Steiner en række foredrag, hvor han gør opmærksom på, at de fornemmelser, som man må få ved betragtningen af de enkelte kapitæler, svarer til de fornemmelser, man får ved fordybelsen i de enkelte nationaliteter. Han kalder bygningen for menneskehedens bygning. [...]

«Lad os gå til Sverige: De måtte tage kapitælen på den anden søjle fra vest og anskue den gennem den femte søjles kapitæl.

Lat os gå til Norge: her måtte vi tage den fjerde søjle og se på den gennem femte søjles kapitæl.

Vi måtte altså ligesom lægge disse kapitæler over hinanden, så ville vi i det, som vi fornemmer ved at lægge dem over hinanden på den måde have det samme fornemmelsesudtryk for den danske, svenske og norske kultur, som vi ved at betragte de enkelte kapitæler har det for den italiensk-spanske, franske, britiske, mellemeuropæiske kultur.» (24.10.1914, GA 287).

Det anførte sted er vist det eneste, hvor Rudolf Steiner så klart har stillet den svenske, den danske og den norske kultur ved siden af hinanden. Men det må siges at være vanskeligt at praktisere den stillede opgave.

Det forudsætter en skoling af fornemmelsesevnen. En hjælp for arbejdet med disse ting har vi i Rudolf Steiners omtale af de fornemmelser, vi kan have ved at betragte kapitælerne. Han sætter dem i forhold til sjæleleddene, som de omtales i en antroposofisk psykologi: over for den anden kapitæl fornemmer vi som over for fornemmelsessjælen, over for den tredje som over for forstands- og gemytsjælen, og over for den fjerde som over for bevidsthedssjælen, medens den femte kapitæls tegn bringer os til fornemmelsen af jeget. Oversat bliver det da til, at den svenske kultur består i jegets arbejde i fornemmelsessjælen, den danske i jegets arbejde i forstands- og gemytsjælen og den norske i jegets arbejde i bevidsthedssjælen.

Efter foredragene om oplevelse af de arkitektoniske former i Goetheanumbygningen rejste Rudolf Steiner på en kort rejse til Tyskland, og straks efter hjemkomsten holdt han tre foredrag om det finske folk og Kalevala, offentliggjort i «Der Zusammenhang des Menschen mit der elementarischen Welt» (GA 158).

Det kan være overordentlig lærerigt at sammenligne de tre foredrag om det finske folk og Kalevala med de elleve foredrag om De enkelte folkesjæles mission. Så fjernt finnerne står sprogligt fra deres vestlige naboer, der taler germanske sprog, så er de dog alligevel nært beslægtede sjæleligt og kulturelt. Fælles for alle nordboerne er, at deres folkesjæle har bevaret en gammel spiritualitet, og at disse folks udvikling har været sen, og at den gamle spiritualitet netop derfor kan vise sig med stor kraft. Et længere citat fra det tredje foredrag kan belyse sammenhængen:

«Det spørgsmål kan opkastes, hvilken betydning et sådant folk har, som har fuldbyrdet en så eminent mission i løbet af Jordens mission som det store finske folk, og som dog bliver bevaret for den senere tid. Alt det har sin betydning i hele evolutionens fremadskriden, at et sådant folk forbliver, at det ikke forsvinder fra fremadskriden, at et sådant folk forbliver, at det ikke forsvinder fra Jorden, når det har fuldendt sin mission. Som mennesket selv bevarer de tanker, som det har fattet i en bestemt livsalder i levende hukommelse, således må også tidligere folk forblive som en

Klaus Salomaa. Aus der Kalevala, Sotka, suora lintu. Maaailman muodostuminen (1 runo). Kalevala 1. rune, Verdens skabelse: Anden ankom, fagerfuglen, Flyvsk i flugten, fast i tanken, Faldt dens blik blandt havets blånen.

samvittighed, som en hukommelse, der virker levende videre over for det, som sker i en senere tid: som en samvittighed.

«Og nu kunne man sige, det, som det finske folk har bevaret, vil være det østlige Europas samvittighed. – Der må komme en tid, hvor en forståelse for evolutionens opgaver må gribe hjerterne, hvor der ud fra det finske folks midte vil komme en oplomstring af Kalevalas idéer, hvor idéerne i dette vidunderlige Kalevalaepos vil blive forstæet åndeligt, vil gennemtrænges med de moderne åndsvidenskabelige idéer, hvor det igen vil blive bragt til hele Europas bevidsthed i dets dybde. De europæiske folk har set op til de homeriske eposer. Men Kalevalaeposet strømmede frem af endnu dybere lag af det sjælelige liv. Blot kan man endnu ikke indse dette i dag. Men det vil man kunne, når man på ret vis vil anvende åndsvidenskabens indsigter til forklaring af de åndelige sider af den jordiske udvikling. Et sådant epos som Kalevala kan ikke bevares, hvis ikke det bevares i den levende virkelighed, uden de sjæle, som bor i det legeme, som er beslægtet med Kalevalas skabende kræfter. Det forbliver som levende samvittighed. Det kan virke videre, ved at ikke ordene, men det, som har levet i det selv, lever videre, at der er et centrum, hvorfra det kan stråle ud. Det kommer an på, at det er der, som de tanker, som vi har haft tidligere, er der i en senere livsalder.»